

**ARAPÇA GÜZEL SÖZLER DERLEMESİ
NESRÜ'L-LEÂLÎ'NİN MENSUR BİR TERCÜMESİ****Âdem CEYHAN¹
Hasan YILMAZ²****Öz**

Nesrû'l-leâî, Hz. Ali'nin binlerce sözü arasından Tabersî'nin (öl. 548/ 1154) seçip elifba sırasına göre hazırladığı bir kitapçık olup 290 civarında Arapça vecize ihtiva eder. Ahlâk ve adaba ait fikir ve tavsiyeleri dile getiren bu hikmetli sözler, asırlar boyunca çeşitli âlim, şair ve yazarlarımız tarafından tercüme ve şerh edilmiştir. Türk edebiyatı tarihinde tespit edilebilen en eski örnekleri 15. asırda meydana getirilmiş Nesrû'l-leâî tercüme ve şerhleri, yüzyıllar boyunca devam etmiştir. 15-19. asırlar arasında yekûn olarak on dört ilim adamı, şair ve yazar tarafından çevrilen yahut şerh edilen bu derlemenin mütercimleri arasında Ali Şîr Nevâî, Kastamonulu Latîfî, Muallim Nâcî gibi bazı tanınmış edebî şahsiyetler de vardır. Söz konusu Arapça vecizeler kitapçığının, mütercimi belli olmayan Türkçe tercümelerine de rastlanır.

Bu çalışmada önce Nesrû'l-leâî'nin hangi tarihte ve kimin tarafından yapıldığı belli olmayan Arap harfli mensur Türkçe tercümelerinden biri tanıtılmış; sonra bahsi geçen kitapçığın yeni harflere çevrilen metnine yer verilmiştir. İsmi belirsiz mütercimin, vecizeleri çevirdikten sonra onlardan çıkardığı fikir veya tavsiyeleri de ifade ettiği görülür. Bahis konusu tercümenin devamında bulunan ve insanlarla iyi geçinme adabına dair on bir tavsiyeyi içine alan kısa Arapça metinle onun Türkçe tercümesi de -aynı mütercimin eseri olabileceği düşünülerek- çalışmaya dâhil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Ali, vecize, Nesrû'l-leâî, tercüme, adap.

**COMPILATION OF ARABIC WORDS
A PROSAICALLY TRANSLATION OF NESRÜ'L-LEÂLÎ****Abstract**

Nesrû'l-leâî is a booklet that is prepared by Tabersî and it contains approximately 290 Arabic aphorisms of Hz. Ali chosen among his thousands words which was organized in accordance with the order of elifba. These wise words which express the ideas and

¹ Prof. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ceyhanadem@hotmail.com

² Öğr. Gör. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Türk Dili Bölüm Başkanlığı, hyilmaz45@hotmail.com

recommendations of morality and dignity, have been the subject of translation and commentary activities of various scholars, poets and writers for centuries. The oldest examples that can be identified in the history of Turkish literature which were created in 15'th century, its translations and interpretations have continued for centuries. There are some well known literary figures such as Ali Şîr Nevâî, Kastamonulu Latîfî and Muallim Nâcî among the interpreters of this collection which have been translated or interpreted by four scientists, poets and writers. There are also Turkish translations of the book whose translators are unknown.

In these studies, one of the first Turkish translations of Arabic language prose whose author and the date of writing are unknown, its first introduced then the text of booklet translated into new letters are given. After the translation of the vocabularies, the unclear translator also expresses the ideas or lessons learned from them. The Turkish translation of the short Arabic text, which included the advice to the people and the people who followed the translation process, was included in the study, considering that it could be the work of the same translator as well.

Keywords: Hz. Ali, aphorism, Nesrû'l-leâlî, translation, proprieties

Giriş

Bilindiği üzere, Arap, Fars ve Türk gibi milletlerin edebiyat tarihinde yer tutan eserlerden bir kısmını, din büyüklerine ait özlü sözlerin tercüme ve şerhleri teşkil eder. Hz. Muhammed'in hadisleri, dört halifenin vecizeleri, çeşitli âlimler, mutasavvıflar ve devlet adamlarının güzel sözleri konusundaki tercüme ve şerhler, bu hususta akla gelen bazı örneklerdir. Şair ve yazarlarımız tarafından asırlar boyunca ele alınıp çevrilen veya şerh (izah) edilen metinlerden biri de *Nesrû'l-leâlî*'dir. *Nesrû'l-leâlî*, Şîî âlimlerden Tabersî'nin (öl. 548/ 1154)³ Hz. Ali (598?-661) sözleri arasından seçerek hazırladığı bir kitapçıktır. Hz. Ali'ye ait olduğu rivayet edilmiş binlerce söz arasından 290 kadarını seçen ve onları elifba harfleri sırasına göre yirmi dokuz kısma ayıran Tabersî, böylece meydana gelen kitapçığa "*Nesrû'l-leâlî*" adını koymuştur. Anlaşıldığına göre, yazar, "İnciler Saçısı" manasındaki isim altında

³ Tabersî hakkında bilgi için bk. Mustafa Öz, "Tabersî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, c. 39, s. 324-325.

derlediği sözlerin değerini ve anlatım biçimini belirtmeyi hedeflemiş; güzel, kıymetli ve parlak, ayrıca nesir şeklinde olduğunu ima etmiştir. Bu derlemede yer verilen sözlerin bir kısmı, bazı eserlerde “hadis” diye Hz. Peygamber’e nisbet edilmekte; Hz. Ali’den başka tarihî şahsiyetlere de ait gösterilmekte yahut “mesel” (Arap atasözü) olarak nakledilmektedir. Hz. Muhammed’in amcası oğlu, çocuklardan İslam’ı ilk kabul eden kişi, en yakın arkadaşlarından biri, damadı ve dördüncü halifesi olan Hz. Ali’nin sözlerinde hadislerin tesirinin bulunması son derece tabiidir. Ayrıca Hz. Ali’ye nisbet edilen hitabe, şiir ve vecizelerin çoğunun vefatından sonraki devirlerde kayda geçirildiği düşünülürse, söz ve manalarında zaman içinde bazı değişimlerin olabileceği, türlü sebeplerle başka şahsiyetlere de ait sayılabileceği anlaşılabilir. Başlangıçta bir kimse tarafından söylenen güzel ve özlü sözlerin yaygınlaşarak halka mal olduğu, “atasözü” anonim adı altında sonraki zamanlara nakledildiği malûmdur. Atasözleriyle onlara yakın manalar ifade eden bazı sahibi belli güzel cümleler, yani vecizeler arasında benzerlik ve karışmaların bulunması da mümkündür. Şunu da belirtmek yerinde olacaktır ki, bahis konusu derlemedeki sözlerin hemen hemen hepsi, Hz. Ali’nin bilinen tarihî şahsiyetine, *Kur’an* ve hadis gibi temel İslâm kaynaklarına uygun görünmektedir.

Görebildiğimiz kadarıyla şair ve yazarlarımız, *Nesrü’l-leâli’*’nin kimin tarafından ve hangi tarihte hazırlandığı meselesi üzerinde durmaksızın Hz. Ali’ye ait olduğunu tereddütsüz kabul etmiş; önceki zamanlardan kendilerine bu ad altında intikal eden Arapça vecizeleri güzel, İslâmî esaslara uygun ve bilgece buldukları için tercüme veya şerh etmişlerdir. Kâsım ve Hâfız mahlaslı şairler, *Nesrü’l-leâli’*’yi Sultan II. Murad (saltanatı 1421-1451) devrinde, farklı yıllarda ona sunmak üzere nazmen çevirmişlerdir. Yine söz konusu vecizeler kitapçığını, Ali Şîr Nevâî, Hüseyin Baykara’ya takdim etmek niyetiyle H. 890 (M. 1485) senesinde nazmen, Mustafa bin Şücâ’ ise H. 902 (M. 1496-97) yılında Evrenoszâde Ahmed Bey’in isteğini yerine getirmek için mensur olarak tercüme ve şerh etmiştir. *Nesrü’l-leâli’*’nin 16. asırda Mâtemî, Vâhidî, Kastamonulu Latîfî ve Balıkesirli Rıhletî tarafından nazmen çevrildiği bilinmektedir. Aynı güzel sözler derlemesi, sonraki devirlerde de şair ve yazarlarımızca tercüme veya şerh faaliyetlerine konu olmuş; 17. asırda Aksaraylı Dânişî Şâban Efendi, 18. asırda Konyalı Nesîb Yûsuf Dede, 19. asrın son çeyreğinde

Osman Salâhaddîn el-Mevlevî, Akşehirlizade Ali Haydar Bey ve Muallim Nâcî eliyle çevrilmiş veya izah edilmiştir.⁴

Edebiyat tarihimizde *Nesrû'l-leâlî*'nin hangi tarihte ve kimin tarafından yapıldığı belli olmayan tercümelerine de rastlanmaktadır. Meselâ söz konusu eserin sahibi kaydedilmediği için bilinmeyen mensur bir çevirisi, sehven "*Sad-Kelime-i Hazret-i Ali*" adı altında yer alan metindir.⁵ Bu mütercimi meçhul tercümelerden biri de tesbit edebildiğimiz yegâne yazma nüshası Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesinde bulunan çeviridir.

Terceme-i Nesrû'l-leâlî Min Kelâmi Mevlânâ Ali

Bu kitapçığın ilk sayfasından önce, "Kâle'llâhu Teâlâ" (Yüce Allah dedi ki) takdimiyle Ahzab Suresi 33. ayetinin şu mealdeki kısmı Arapça olarak yazılmıştır: "Ey Peygamberin ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."

Sözlerine besmeleyle başlayan mütercim, Hz. Peygamber'in yakınlarına sevgiyi gerektiren ayeti (Şûrâ, 42/23) anarak Allah'a hamd ve "Ehl-i Beyt'im Nûh'un gemisi gibidir; ona binen kurtulur." mealindeki hadisi hatırlatarak Hz. Peygamber'e, sonra onun ailesine ve hidayet yolunda giden bütün arkadaşlarına dua ve selâm etmiş; bu Arapça başlangıcın ardından elifba harfleri sırasına göre 29 baba ayrılan her bir vecizeyi Türkçeye çevirmiştir. Bahis konusu mensur tercümenin hususiyeti, mütercimin Arapça sözleri dilimize çevirdikten sonra bir-iki cümleyle şerh de etmesi; o vecizelerin ifade ettiği fikir veya tavsiyeleri belirtmesidir. 300 sözün 240 küsurunda o cümlelerden çıkarılan dinî, ahlâkî mükellefiyetler, "...edin, ...olmayın, ...etmeyin" gibi emir kipiyle ifade edilmiştir. Bu konuda birkaç örnek vermek gerekirse, şu Arapça sözlerin tercümesi ve devamında yazılan kısa izahlar gösterilebilir:

أَدَاءُ الدَّيْنِ مِنَ الدَّيْنِ "Deynin edâsı dîndendir. Rûz-ı cezâyâ kalmasın; borcunuzu verin." (2a), إِيْحَانُ هَذَا الزَّمَانِ جَوَاسِيسُ الْعُيُوبِ

"Bu zamânın kardaşları ayıplar arayıcılarıdır. Bu misillü kardaşlardan ictinâb edin." (2b), بَلَاءُ الْإِنْسَانِ مِنَ اللِّسَانِ

İnsânın belâsı dilindedir. Dilinizi hıfz edin; başınız belâdan emîn olur." (3b) تَبَاتُ الْمُلْكِ بِالْعَدْلِ

⁴ Anılan *Nesrû'l-leâlî* tercüme ve şerhleri hakkında daha fazla bilgi için bk. Âdem Ceyhan, *Türk Edebiyatı'nda Hazret-i Ali Vecizeleri*, Öncü Kitap, Ankara 2006.

⁵ *Sad-Kelime-i Hazret-i Ali*, Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi, nr. 6415, vr. 58a-73b.

“Mülkün sebâtı adl iledir. Adâletsiz mülk sâbit olmaz. Adâletden ayrılmayın.” (5a)

Mütercimi belli olmayan bu *Nesrû'l-leâlî* tercümesinde, söz konusu kitapçığın önceki ve sonraki çeviri veya şerhlerinin çoğunda görülme-yen şu Arapça cümleler de yer alır:

صَدَاقَةُ الْآبَاءِ قَرَابَةُ الْإِبْنَاءِ - عَذَابُ الْقَبْرِ مِنَ النَّمِيمَةِ - عِرُّ الْمَجَالِسِ قَلَّةُ الْكَلَامِ وَ سُرْعَةُ
الْقِيَامِ - عَفْوُ الْمُلُوكِ بَقَاءُ الْمُلْكِ - عِدَاوَةُ الْبَطْنِ شِدِيدَةٌ - عَلَى قَدْرِ الْكِسَاءِ مَدْرُ رَجُلَيْكَ - قَدْرُ الشَّبَابِ
لَا يَعْرِفُهُ إِلَّا الشَّبُوحُ - قَلَّ فِي آخِرِ الزَّمَانِ دِرْهَمٌ حَلَالٌ - كُلُّ حَبِيَّةٍ أُخْرِجَتْ مِنَ الْأَرْضِ فِيهِ دَاءٌ وَ
شِفَاءٌ إِلَّا الْأُرْزُقَ فَإِنَّ فِيهَا شِفَاءً وَ لَا دَاءَ فِيهَا - كَمْ مِنْ كَفَنٍ مَغْسُولٍ وَ صَاحِبُهُ فِي السُّوقِ مَشْغُولٌ -
يَهْتَرُّ الْعَرْشُ عِنْدَ بُكَاءِ الْيَتِيمِ

Mütercim, Arapça vecizeleri dilimize çok defa doğru çevirmiş; fakat bazı tercümelerinde -bize göre- yanılmıştır. Bu yanlışlar, daha ziyade Arapça cümlelerin hatalı çevrilmesinden ve birtakım çokluk hâldeki kelimelere teklik karşılık verilmesinden ileri gelmiştir. Bu konuda birkaç örnek vermek gerekirse, şu çevirileri göstermek mümkündür: Mütercim, “Nefsin rahatı, ümitsizliktedir” manasındaki *إِسْتِرَاحَةُ النَّفْسِ فِي الْيَأْسِ* sözünü doğru çevirmiş; fakat devamında “Ye’sle muzdarib olmayın” (vr. 2b) cümlesini yazarak o karşılıkla çelişen bir açıklama yapmıştır. Hâlbuki kısa izahın vecizeye uygun bulunması için, “Halkın elindeki şeylerden ümidinizi kesin!” veya “İnsanlardan beklenti içinde olmayın, rahat edersiniz...” mealinde olması gerekirdi. “Güçlükleri gizlemek, mürüvvet(mertlik, insanîyet)tendir” manasındaki *إِخْفَاءُ الشَّدَائِدِ مِنَ الْمُرُوءَةِ* sözünün, “Darlığı saklamak mürüvvedtendir” (vr. 2b) şeklinde çevrilmesi, pek yanlış sayılmaz... Fakat Arapça çokluk hâlde bulunan ve “belalar, güçlükler, zorluklar” manasına gelen “şedâ'id” kelimesine teklik şekilde “darlık” karşılığının verilmesi, bizce, isabetli değildir. Bunun yerine, “Zahmetli hâlleri” veya “Sıkıntıları...” karşılığının yazılması, Arapça sözün aslına daha uygun olurdu. Yine “Sabah erken kalk; mutlu olursun” manasına gelen ve *Nesrû'l-leâlî*'nin pek çok mütercimi tarafından da böyle çevrilen *بَاكِرٌ تَسْعُدُ* cümlesinin tercümesi olmak üzere yazılmış “Kız alın, sa’îd olursunuz” (3a) karşılığı doğru değildir.

Tercümede görebildiğimiz bütün yanlış ve noksanları burada saymak niyetinde değiliz. Son bir örnek olarak *ثَنُّ إِحْسَانِكَ بِالْإِعْتِدَارِ* sözünün, “İhsânını i’tizâr ile yok et.” şeklinde çevrilmesine temas edelim. Bizce, mütercim bu cümle-nin başındaki *ثَنُّ* kelimesini doğru tercüme etmemiştir. Anılan kelime için “yok et” değil, “iki kat et” karşılığının verilmesi uygun olurdu.

Mütercimin bazı vecize tercümelerinde, galebe, tekebbür, takvâ, fitne gibi Arapça kelimelere gereksiz olarak Türkçe -lık, -lik, -lük ekini ilâve etmesi de kitapçığında temas edilebilecek

pürüzlerdendir: رَاعِ الْحَقَّ عِنْدَ غَلَبَاتِ النَّفْسِ “Nefsin galebeliği vaktinde hakka riâyet et.” (10a), سَيِّئُ الْعِلْمِ الصَّلْفُ “İlmin fenâlığı haddinden ziyâde tekebbürlükdür.” (12a), نَصْرَةُ وَجْهِ الْمُؤْمِنِ فِي التَّقَى “Mü'minin yüzünün güzelliği ve revnakı takvâlığımdadır.” (23b), يَعْْمَلُ التَّمَامُ فِي سَاعَةٍ
فِيَنَّةِ أَشْهُرٍ

“Bir koğucu, bir sâatde birkaç aylık fitneliği işler.” (26a).

Yine nisâ, mülûk, mehâfil gibi Arapça cem' (çokluk) hâlindeki bazı kelimelerin -halk dilinde görüldüğü üzere- Türkçe çokluk eki getirilmek suretiyle kullanılmış olması da bu tercümenin temas edilebilecek pürüzlerinden biridir: “Nisâların en hayırlısı...” (vr. 7b, 70. Söz), “Mülûklerin devleti...” (vr. 8b, 79. Söz), “Mecâlis ve mehâfillerinizde...” (vr. 9a, 86. Söz). Mütercimim şedâ'id (meşakkatli hâller), eydî (eller), ashâb (arkadaşlar), avâkıb (akıbetler, sonuçlar) gibi Arapça cem' hâlindeki bazı kelimelere birtakım tercümelerinde teklik karşılık verdiği de fark edilmektedir. (Meselâ, 11, 31, 56, 64, 81, 99, 180, 249, 271, 296. Söz).

Az sayıdaki bu yanlışlar görmezlikten gelinirse, mütercimim Hz. Ali'ye nisbet edilen Arapça vecizeleri umumiyetle doğru-düzgün çevirdiği; böylece İslâmî ahlâk ve adap konusunda okuyuculara telkinlerde bulunduğunu söylemek yerinde olur. Kitapçıkta *Nesrû'l-leâlî* tercümesinden sonra gelen ve insanlarla geçinme adabı hakkında bazı Arapça tavsiyelerin Türkçeye çevirisi mahiyetindeki metnin de aynı mütercime ait olması mümkün görünmektedir. Burada insanlara karışmaktan gücü yettiği kadar kaçınma, kendi köşesine çekilerek yaşama tavsiye edilmekte; fakat onlarla bir arada bulunmak mecburiyeti hâlinde on bir esasın gözetilmesi istenmektedir. Hayli özlü ve bilgece olan bu öğütler, fertlerin birlikte yaşama sırasında rahat ve huzurlu olması için gerekli görülen insani esaslardır.

Nüsha Tavsifi ve Metnin Teşkili

Mütercimi bilinmeyen bu *Nesrû'l-leâlî* tercümesinin tesbit edebildiğimiz yegâne yazma nüshası, Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesinde “*Tercüme-i Nesrû'l-Le'âli min-Kelâmı Mevlânâ Ali*, MS 422” adı ve numarası altında kayıtlı bulunmaktadır. *Nesrû'l-leâlî* tercümesi, yazmanın 1b-27a sayfaları arasındadır. Her sayfası 15 satırlı olan metnin yazı sahası 143x82 mm, kâğıt ebadı ise 228x 152 mm'dir. Nesihle yazılmış eserde Arapça vecizeler harekelidir. Kitapçığın 27b-28b sayfalarında *Fî Âdâbi'l-muâşeret ma'a'n-nâs* başlığı altında, insanlarla geçinme adabına dair on bir maddelik

Arapça tavsiyeler ve bunların Türkçe tercümelemleri yer alır. İstinsah tarihi ve müstensih adı kayıtlı değildir.

Biz bu iki metni yeni harflere aktarırken her bir vecize ve tavsiye için birer sıra sayı numarası verdik. Sözlerin Arapça asıllarında veya Türkçe tercümelemlerindeki bazı yanlış ve noksanları [] işareti içinde düzeltip giderdik. Arap harfli kitapçıkta bulunmayan noktalama işaretleri de tarafımızdan eklenmiştir.

(vr. 1b) **Terceme-i Nesrû'l-leâlî Min Kelâmi Mevlânâ Ali**
Kerrema'llâhu Vechehu Alâ Tertîbi'l-hurûf

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِرَبِّ الْعِبَادِ الَّذِي قَالَ فِي الْوَدَادِ لِلتَّسْعَادِ: وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي وَصَّى تَبِعِيَّةَ أَهْلِ بَيْتِهِ هِيَ (أَهْلُ بَيْتِي كَسْبِيَّةَ نُوحٍ وَمَنْ رَكِبَ فَقَدْ نَجَى) وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ الْمُهْتَدَى الَّذِينَ سَلَكُوا مَسَلَكَ الْهُدَى رِضْوَانُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ. عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ أَسَدِ اللَّهِ الْعَالِبِ عَلِيِّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ وَرَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ (vr. 2a) أَنَّهُ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ وَرَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ وَنَفَعْنَا اللَّهُ تَعَالَى بِشَفَاعَتِهِ.

[Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla (başlarım). Övgü, Hz. Peygamber'in aile fertleriyle alâkalı kutlu sevgi hakkında "Ben risaletimin tebliği için sizden akrabalıkta sevgiden başka bir ücret istemiyorum"⁶ diyen kulların Rabbi içindir. Dua ve selam, "Ehl-i Beytim Nuh'un gemisi gibidir. Ona binen kurtulur" hadisiyle Ehl-i Beyt'ine uymayı vasiyet eden E⁷fendimiz Muhammed, onun ailesi, doğru yolda giden ve hidayet yolunu tutan arkadaşlarının üzerine olsun! Yüce Allah'ın rızası hepsinin üstüne olsun!

Müminlerin reisi, Allah'ın galip aslanı Ali bin Ebi Tâlib (Allah onun yüzünü mükerrem etsin ve ondan razı olsun, Yüce Allah bizi onun şefaatinde faydalandırsın) dedi ki:]

Bâbü'l-elif

إِيمَانُ الْمَرْءِ يُعْرَفُ بِأَيْمَانِهِ [1]

Kişinin eymânı, i'tikâdı ile bilinir. Ya'nî eymân ve i'tikâdınızı ahkâm-ı şer'-i şerîfe tatbîk edin. [Kişinin yeminleri, inancı ile bilinir. Yani yeminlerinizi ve inancınızı İslâm dini hükümlerine uygun hâle getirin.]

إِظْهَارُ الْغِنَى مِنَ الشُّكْرِ [2]

Zenginlik izhâr etmek şükürdür. İ'tâ-i sadaka ile izhâr-ı gınâ edin. [Zenginliğini göstermek şükürdür. Sadaka vermeye zenginliğinizi gösterin.]

⁶ Kur'an, Şûrâ Suresi, 42/23.

⁷ Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, III, 157.

[3] أَخُوكَ مَنْ وَاسَاكَ فِي الثَّيْبَةِ

Senin kardaşın, dar vaktinde sana yâr u yâver olandır. Dar vaktinde yâr u yâver olmayanı ihvândan saymayın... [Senin kardeşin sıkıntılı zamanında sana dost ve yardımcı olandır. Sıkıntılı zamanında size dost ve yardımcı olmayanı kardeşten saymayın.]

[4] أَدَّبَ الْمَرْءَ خَيْرٌ مِنْ دَهَبِهِ

Kişinin edebi zehebinden hayırlıdır. Sarf-ı zeheb ile tahsîl-i edeb edin. (2b) [Kişinin edebi altınından hayırlıdır. Altını harcamakla edep elde edin; terbiye kazanın.]

[5] أَدَاءُ الدَّيْنِ مِنَ الدِّينِ

Deynin edâsı dîndendir. Rûz-ı cezâyâ kalmasın; borcunuzu verin. [Borcun ödenmesi dinin emridir. Kıyamet gününe kalmasın; borcunuzu ödeyin.]

[6] أَدَّبَ عِيَالَكَ تَنْفَعَهُمْ

Iyâlini te'dîb et; onlara menfaat edersin. [Geçimlerini temin ettiğin kişileri (çoluk-çocuğunu) edeplendir; onlara fayda vermiş olursun.]

[7] أَخُوكَ مَنْ وَاسَاكَ بِتَشَبُّبٍ لَا مَنْ وَاسَاكَ بِتَسَبُّبٍ

Senin kardaşın, sana mâl ile muâvenet edendir; neseb ile muâvenet eden değildir. [Senin kardeşin sana mal ile yardım edendir. Soy sople yardımcı olan değil...]

[8] أَحْسِنُ إِلَى الْمُسِيئِ تَسُدُّهُ

Sana kötülük edene iyilik et; o kötülüğü men' edersin. [Sana kötülük edene iyilik et; o kötülüğü engellemiş olursun.]

[9] إِخْوَانٌ هَذَا الزَّمَانِ جَوَاسِيْسُ الْعُيُوبِ

Bu zamânın kardaşları ayıplar arayıcılarıdır. Bu misillü kardaşlardan ictinâb edin. [Bu zamanın kardeşleri kusur arayıcıdır. Bu gibi kardeşlerden uzak durun.]

[10] اسْتِرْاحَةَ النَّفْسِ فِي الْيَأْسِ

Nefsin istirâhati ye'sdedir. Ye'sle muzdarib olmayın. [Nefsin rahatı ümitsizliktedir. Ümitsizlikle ıztırap çekmeyin.]

[11] إِخْفَاءُ الشَّدَائِدِ مِنَ الْمَرْوَةِ

Darlığı saklamak mürüvveddendir. Darlığınızı halkdan saklayın. (3a) [İnsanın sıkıntısını saklaması yiğitliktendir. Sıkıntılarınızı insanlardan gizleyin.]

Bâbü'l-bâ'

[12] بِرُّ الْوَالِدَيْنِ سَلَفٌ

Ana ve babanın iyilikleri, ta'cîl-i semen kısmından olan bey' gibidir. Serf'an edâsı lâzımdır. İyiliklerinde ta'cîl edin. [Ana ve babanın iyilikleri değeri çabuklaştırma kısmından olan satış gibidir. Hemen ödenmesi gerekir. Onlara iyilikte acele edin.]

[13] بَشِّرْ نَفْسَكَ بِالظَّفَرِ بَعْدَ الصَّبْرِ

Sabırdan sonra necât ile sen nefesine müjde eyle; kalbin ferahlanır. [Sabırdan sonra kurtuluşla sen kendine müjde ver; için açılır.]

[14] بَرَكَةُ الْمَالِ فِي آدَاءِ الزَّكَاةِ

Mâlin çoğalması zekâtın edâsındadır. Mâlinizin zekâtını verin. [Malın çoğalması zekâtın ödenmesindedir. Malınızın zekâtını verin.]

[15] بَعْ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ تَرْبِحُ

Dünyâyı âhirete sat; ya'nî dünyâyı ver, âhireti al, kazanırsın...

[16] بُكَاءُ الْمَرْءِ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ فَرَّةٌ الْعَيْنِ

Allah korkusundan ağlamak gözün nûrudur. Havf [u] haşyet ve kemâl-i dehşet-i ulûhiyetden ağlayın. [Allah korkusundan ağlamak gözün nurudur. Allah korkusundan ve ilahlığın çok korkunç oluşundan dolayı ağlayın.]

[17] بَاكِرٌ تَسْعُدُ

Kız alın, sa'îd olursunuz.⁸ [Kızla evlenin, mutlu olursunuz.]

[18] بَطْنُ الْمَرْءِ عَدُوُّهُ

Kişinin karnı düşmenidir. Her (3b) matlûbuna muvâfakat etmeyin. [İnsanın karnı kendi düşmanıdır. Her istediğine razı olmayın.]

[19] بُكْرَةُ السَّبْتِ وَالْخَمِيسِ بَرَكَةٌ

Cum'a ertesi ve pençsenbih günlerinin sabâhları bereketdir. A'mâl-i mebrûkelerinize yevm-i mezkûrlarda bed' edin. [Cumartesi ve Perşembe günlerinin sabahları bereketdir. Hayırlı işlerinize anılan günlerde başlayın.]

[20] بَرَكَةُ الْعَمَلِ فِي حُسْنِ الْعَمَلِ

Ömrün bereketi güzel ameldir. Güzel amel işleyin. [Ömrün bereketi güzel iştir. Güzel iş yapın.]

[21] بَلَاءُ الْإِنْسَانِ مِنَ اللِّسَانِ

İnsânın belâsı dilindedir. Dilinizi hıfz edin, başınız belâdan emîn olur. [İnsanın belası dilindedir. Dilinizi koruyun, başınız beladan endişesiz olur.]

[22] بُرْكَ لَا تُبْطِلُهُ بِالْمِنَّةِ

İyiliğinizi iyilik ettiğiniz kimsenin başına kakmak ile ibtâl etmeyin. [Yaptığınız iyiliği, iyilik ettiğiniz kimsenin başına kakmayla boşa çıkarmayın.]

[23] بَشَاشَةُ الْوَجْهِ عَطِيَّةٌ ثَانِيَةٌ

⁸ Bu vecize, "Sabah erken kalk; (işinle uğraşmaya başla); mutlu olursun." manasında çevrilmeliydi.

Güler yüz ikinci bir iyiliktir. Dostlarınızı güler yüz ile taltîf edin.

Bâbü't-tâ'

[24] تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ يَكْفِيكَ

Her şeyde Allâh tebâreke ve teâlâ hazretlerine tevekkül ediniz. Mu'în [ü] zahîr olmak (4a) cihetinden Allâh teâlâ hazretleri kifâyet eder. [Her şeyde yüce Allah'a tevekkül edin. Yardımcı ve destek olma yönünden yüce Allah yeter.]

[25] تَأْخِيرُ الْإِسَاءَةِ مِنَ الْإِقْبَالِ

Kötülüğü te'hîr etmek devletdendir. Düşmeninize edeceğiniz kötülükte ta'cîl etmeyin, belki te'hîr edin. Hakkınızda her sûretle hayırlıdır. [Kötülüğü ertelemek saadettendir. Düşmanınıza edeceğiniz kötülükte acele etmeyin; hatta onu erteleyin. Hakkınızda her şekilde hayırlıdır.]

[26] تَذَارِكُ فِي آخِرِ الْعُمْرِ مَا فَاتَكَ فِي أَوَّلِهِ

Ömrünüzün evvelinde terk ettiğiniz a'mâl-i hayriyyeyi âhir-i ömrünüzde olsun hazırlayın ki âhiretde me'yûs ve mahcûb olmayasınız... [Ömrünüzün başlangıcında terk ettiğiniz hayırlı amelleri ömrünüzün sonunda hazırlayın ki ahirette ümitsiz ve utanmış olmayasınız.]

[27] تَكَاسُلُ الْمَرْءِ فِي الصَّلَاةِ مِنْ ضَعْفِ الْإِيمَانِ

Kişinin namâzda tenbelliği, îmânının zaîfliğindedir. Namâzda tekâsül etmeyin. [Kişinin namazda tembelliği, imanının zayıflığındandır. Namazda tembellik etmeyin.]

[28] تَقَالَ بِالْخَيْرِ تَنْتَلُهُ

Umûrunuzda hayır ile tefe'ül edin ki nâ'il-i hayır olasınız. [İşlerinizi hayra yorun ki hayra erişesiniz.]

[29] تَأْكِيدُ الْمَوَدَّةِ فِي الْحُرْمَةِ

Muhabbeti te'kîd etmek, dosta ta'zîm etmektedir. Dostlarınıza ta'zîm edin. [Sevgiyi kuvvetlendirmek, dosta saygı göstermektedir. Dostlarınıza saygı gösterin.]

[30] تَعَاْفَلْ عَنِ الْمَكْرُوهِ تُوَفَّرْ

Nâsın kötülüğünden gaflet (4b) edin. Büyük tutulur ve ta'zîm olunursunuz. [İnsanların kötülüğünden habersizmiş gibi davranın. Büyük tutulur ve saygı görürsünüz.]

[31] تَزَاخُمُ الْأَيْدِي عَلَى الطَّعَامِ بَرَكَةٌ

Taâm üzerinde elin çokluğu bereketdir. Taâmınızı çokluk ile yiyin. [Yemek üzerinde elin çokluğu berekettir. Yemeğinizi çoklukla yiyin.]

[32] تَطَّرَفَ بِتَرْكِ الدُّنُوبِ

Günâhınızı terk ile ihtiyâr-ı kûşe-i uzlet edin, râhat olursunuz. [Günahınızı bırakmakla yalnızlık köşesine çekilmeyi isteyin; rahat olursunuz.]

[33] تَوَاضَعُ الْمَرْءِ يُكْرَمُهُ

Kişinin tevâzuu kendine ikrâm etdirir. Ebnâ-yı cinsinize tevâzu^c ediniz. Nazarlarında azîz ve mükerrem olursunuz. [Kişinin alçak gönüllü olması kendisine ikram ettirir. Aynı türden olduğunuz insanlara karşı alçak gönüllü olun. Gözlerinde itibarlı ve muhterem olursunuz.]

Bâbü's-sâ'

[34] ثَلَاثٌ مُهْلِكَاتٌ بَخْلٌ وَغُبٌّ وَ هَوَى

Üç şey âdemi öldürücüdür: Evvelkisi buhl, ikincisi ucb, üçüncüsü nefse tâbi^c olmaktır. Bunlara tebaiyyetden sakının. [Üç şey insanı öldürücüdür: Birincisi cimrilik, ikincisi kendini beğenmek, üçüncüsü nefesine uymaktır. Bunlara uymaktan sakının.]

[35] تَلْتُ الْإِيمَانَ حَيَاءٌ وَ تَلْتُهُ صَبْرٌ وَ تَلْتُهُ الْجُودُ

Îmânın üçde biri utanmak ve üçde biri sabır ve üçde biri cömerdlikdir. Şu üç sıfat-ı memdûha ile fâ'ik-ı akrân olun. (5a) [Îmanın üçte biri utanmak, üçte biri sabır ve üçte biri cömertliktir. Şu üç övülen sıfatla benzerlerinizden üstün olun.]

[36] تَلْمَةُ الدِّينِ مَوْتُ الْعُلَمَاءِ

Dînin gediği ulemânın mevtidir. Ulemânın mevtine müteessif olun. [Dinin gediği, âlimlerin ölmesidir. Âlimlerin ölmesine üzülmün.]

[37] تَلْمَةُ الْجِرْصِ لَا يَسُدُّهَا إِلَّا التَّرَابُ

Hırsın deliğini topraktan başka bir şey tıkamaz. Harîs olmakla le'îm olmayın. [Açgözlülük deliğini topraktan başka bir şey kapatmaz. Hırslı olmakla alçak olmayın.]

[38] ثَوْبُ السَّلَامَةِ لَا يُبْلَى

Selâmet urbası mürûr-ı zamân ile çürümez. Mümkün olduğu kadar her umûrunuzda tarîk-ı selâmeti ihtiyâr edin. [Sağlık, esenlik elbisesi zamanın geçmesiyle çürümez. Mümkün olduğu kadar her işinizde esenlik yolunu seçin.]

[39] ثَنِّ إِحْسَانِكَ بِالْإِعْتِدَارِ

İhsânını i'tizâr ile yok et.⁹ Ya'ni ihsân ettiğin kimsenin başına kakmakla mahvetmeyin. [Yaptığın iyiliği özür dilemekle yok et. Yani iyilik ettiğin kimsenin başına kakmak suretiyle onu yok etmeyin.]

[40] ثَبَاتُ الْمَلِكِ بِالْعَدْلِ

⁹ Bu fiilin "...yok et" şeklinde değil, "...iki kat et" veya "...ikiye katla" şeklinde çevrilmesi uygun olurdu.

Mülkün sebâtı adl ileidir. Adâletsiz mülk sâbit olmaz. Adâletden ayrılmayın. [Ülkenin ayakta durması adaletledir. Adaletsiz memleket yerinde durmaz. Adaletten ayrılmayın.]

[41] ثَوَابُ الْأَجْرَةِ خَيْرٌ مِنْ تَعِيمِ الدُّنْيَا

Âhiretin ecri, dünyâ ni'metlerinden ziyâde hayırlıdır. Taleb-i âhiretle (5b) nâ'il-i sa'âdet olun. [Ahiretin mükâfatı, dünya nimetlerinden daha hayırlıdır. Ahireti istemekle mutluluğa ulaşın.]

[42] تَبَاتُ النَّفْسِ بِالْغِدَاءِ وَ تَبَاتُ الرُّوحِ بِالْغِنَاءِ

Nefsin sebâtı gıdâ ve rûhun sebâtı gınâ ileidir. Nâ'il-i gınâ-i kalb olursanız, müsterîh olursunuz. [Nefsin ayakta durması gıda ve ruhun ayakta kalması gönül zenginliği ileidir. Gönül zenginliğine ulaşırsanız, kalbiniz rahat olur.]

[43] تَنَاءُ الرَّجُلِ عَلَى مُعْطِيهِ مُسْتَرِيدٌ

Bir kimsenin iyilik edeni senâ etmesi, iyiliğinin ziyâdeliğini mûcibdir. Muhsininizi senâ ile nâ'il-i ihsân olun. [Bir kimsenin iyilik edeni övmesi, iyiliğinin artmasına vesile olur. Size iyilik edenleri övmekle iyiliğe erişin.]

Bâbü'l-cîm

[44] جُدْ بِمَا تَجِدُ

Kazandığımı cem^c eyle.¹⁰ Nâ-merde muhtâc olmayasın. [Kazandığımı biriktir. Namerde muhtaç olmayasın.]

[45] جَمَالُ الْمَرْءِ فِي الْجَلْمِ

Kişinin güzelliği halîm olmasındadır. Gazûb olmakla halk nazarında kabîh olmayın. [Kişinin güzelliği yumuşak huylu olmasındadır. Çok öfkeli olmakla insanların gözünde çirkin olmayın.]

[46] جَلِيسُ الْمَرْءِ مِثْلُهُ

Kişinin refîkı kendi gibidir; karînine bakın... [Kişinin yoldaşı kendisi gibidir; yakınına bakın...]

[47] جَلِيسُ السُّوءِ شَيْطَانٌ

Kötü arkadaş şeytândır. Kötüye refâkatla tarîk-ı Hak'dan ayrılmayın. [Kötü arkadaş şeytan gibidir. Kötüye yoldaş olmakla Allah yolundan ayrılmayın.]

[48] جَوْلَةُ الْبَاطِلِ سَاعَةٌ

Bâtılın dönmesi bir (6a) sâatdir. Bâtılın ikbâline aldanmayın. [Asılsız ve boş şeyin dolaşımı bir saattir. Onun bahtlı oluşuna aldanmayın.]

[49] جَوْلَةُ الْحَقِّ إِلَى السَّاعَةِ

Hakkın dönmesi kıyâmete kadardır. Hakdan ayrılmayın.

[50] جُودَةُ الْكَلَامِ فِي الْإِخْتِصَارِ

¹⁰ Bu sözün, "(Elinde) bulunan şeyle cömertlik et!" şeklinde çevrilmesi gerekirdi.

Kelâmın parlaklığı kısılgındadır. Tatvîl-i makâl ile halkı ta'cîz etmeyin. [Sözün parlaklığı kısa olmasındadır. Sözü uzatmakla insanları rahatsız etmeyin.]

[51] جَلِيسُ الْخَيْرِ غَنِيمَةٌ

Hayır[lı arkadaş] ile oturmak ganîmetdir. Hayırlı meclislere devâm edin. [Hayırlı arkadaşla oturmak nimettir. Hayırlı meclislere devam edin.]

[52] جَلِيسُ الْفُقَرَاءِ تَزِيدُ شُكْرًا

Fukarâ ile oturmak şükrü ziyâde eder. Fukarâ ile mücâleset edin. [Fakirlerle oturmak şükrü artırır. Fakirlerle beraber oturun.]

Bâbü'l-hâ'

[53] جِلْمُ الْمَرْءِ عَوْنُهُ

Kişinin hilmi kendinin yardımcıdır. Halîm olun. [Kişinin yumuşak huylu olması kendisinin yardımcıdır. Yumuşak huylu olun.]

[54] خُلَى الرَّجَالِ الْأَتْبَابُ وَ خُلَى النِّسَاءِ الذَّهَبُ

Erkeklerin zîneti edeb ve kadınların zîneti zehebdir. [Erkeklerin süsü edep, kadınların süsü ise altındır.]

[55] حَيَاءُ الْمَرْءِ سِتْرُهُ

Kişinin utanması setridir. (6b) Terk-i hayâ ile fâsık-ı mu'lin olmayın. [Kişinin utanması, örtüsüdür. Utanmayı bırakmakla kötü işlerini ilan eden günahkâr olmayın.]

[56] حُمُوضَاتُ الطَّعَامِ خَيْرٌ مِنْ حُمُوضَاتِ الْكَلَامِ

Taâmın ekşisi, kelâmın ekşisinden ziyâde hayırlıdır. Karîn ve karîbinize tatlı sözle arz-ı merâm edin. [Yemeğin ekşisi, sözün ekşisinden daha fazla hayırlıdır. Arkadaş ve yakınlarınıza tatlı sözle maksadınızı anlatın.]

[57] حُرْقَةُ الْأَوْلَادِ مَحْرَقَةُ الْأَكْبَادِ

Evlâdların yanması babaların ciğerlerini yakar. Tazallüm-i hâl ile babalarınızın ciğerlerini yakmayın. [Çocukların yanması, babaların ciğerlerini yakar. Hâlden yanıp yakılmayla babalarınızın ciğerlerini yakmayın.]

[58] حُسْنُ الْخُلُقِ غَنِيمَةٌ

Güzel huy, Allâh tebâreke ve teâlâ hazretlerinden ihsân buyrulmuş bir ganîmetdir. Mukâbilinde şükr edin. [Güzel huy, Yüce Allah tarafından verilmiş bir nimettir. Karşılığında şükredin.]

[59] حِدَّةُ الْمَرْءِ تُهْلِكُهُ

Kişinin gazabı kendini helâk eder. Gazabı terk edin, ya'nî gazûb olmayın. [Kişinin öfkesi kendisini mahveder. Öfkeyi terk edin. Yani çok öfkeli olmayın.]

[60] حَرْمُ الْوَفَاءِ عَلَى مَنْ لَا أَصْلَ لَهُ

Aslı ma'lûm olmayan nâ-kesden vefâ ummak mahrûmiyettir. O misillülerden vefâ ummayın. (7a) [Soyu sopu belli olmayan alçaklardan vefa ummak mahrumiyettir. O gibi kimselerden vefa ummayın.]

[61] جُرْفَةُ الْمَرْءِ كَنْزُهُ

Kişinin san'atı kendinin hazînesidir. Ne kadar sarf etse tükenmez. Ehl-i san'at olun; ganî olursunuz. [Kişinin hüneri, kendisinin hazinesidir. Ne kadar harcansa da bitmez. Hüner, sanat sahibi olun; zengin olursunuz.]

Bâbü'l-hâ'

[62] خَفَّ اللَّهُ تَأْمُنُ غَيْرُهُ

Allâh tebâreke ve teâlâdan kork, gayriden emîn olursun.

[Yüce Allah'tan kork; başkasından emin olursun.]

[63] خَالَفَ هَوَاكَ تَسْتَرْخُ

Nefs-i emmârenin arzûsuna muhâlefet eyle, müsterîh olursun. [Sürekli kötülöklere sevk eden nefsin isteğine karşı çık; gönlün rahat olur.]

[64] خَيْرُ الْأَصْحَابِ مَنْ دَلَّكَ عَلَى الْخَيْرِ

Senin refîkının en hayırlısı, seni hayra delâlet edendir. Hayra delâlet etmeyene refîk olmayın. [Arkadaşının en hayırlısı, sana iyilik yolunu gösterendir. İyiliğe rehberlik etmeyene arkadaş olmayın.]

[65] خَابَتْ صَفْقَةٌ مِنْ بَاعِ الدِّينِ بِالْذُّنْبِ

Dînini dünyâyâ değişen kimsenin ticâreti hüsrândır. Dîninizi dünyâyâ değişmeyin. [Dinini dünyâyâ değişen kimsenin alış-verişi zarardır. Dininizi dünyâyâ değişmeyin. Bundan, Yüce Allah'a sığınırız.]

[66] خَلِيلُ الْمَرْءِ دَلِيلٌ عَقْلُهُ

Kişinin dostu aklının (7b) delâletidir. Aklınızın kabûl etmediği şeyi yapmayın. [Kişinin arkadaşı, aklını(n) derecesini) gösterir. Aklınızın kabul etmediği şeyi yapmayın.]

[67] خَوْفُ اللَّهِ يَجْلِي الْقَلْبَ

Allâh tebâreke ve teâlâ hazretlerinin korkusu kalbi cilâlandırır. Allâh tebâreke ve teâlâ hazretlerinden korkun. [Yüce Allah korkusu kalbi cilalandırır. Yüce Allah'tan korkun.]

[68] خُلُو الْقَلْبِ خَيْرٌ مِنْ مَلَأِ الْكَيْسِ

Kalbin ihtiyâc ile elem ve kederden hâlî olması, kasvet-i kalb ile kîsenin dolu olmasından daha ziyâde hayırlıdır. Kalbinizi hâlî edin. [Kalbin ihtiyaçla acı ve kederden boş olması, kalp sıkıntısı ile kesenin dolu olmasından daha fazla hayırlıdır. Kalbinizi (dünya sıkıntılarından) boşaltın.]

[69] خُلُوصُ الْوَدِّ مِنْ حُسْنِ الْعَهْدِ

Muhabbetin hâlis olması ahdin güzelliğindedir. Ahdinize vefâ edin. [Sevginin halis olması söz vermenin güzelliğindedir. Sözünüzde durun; onu yerine getirin.]

[70] خَيْرُ النِّسَاءِ الْوَدُودُ الْوَلُودُ

Nisâların en hayırlısı, kocasına muhabbetli ve doğuranlardır. Doğurmayan hatunu almayın. [Kadınların en hayırlısı, kocasına karşı sevgili olan ve doğuranlardır. Doğurmayan hanımı almayın.]

[71] خَيْرُ الْمَالِ مَا أَنْفَقَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

Mâlin ziyâde hayırlısı, Allâh yoluna sarf olunandır. Allâh uğruna (8a) sarf ve infâk olunmayı mâlden saymayın. [Malın pek hayırlısı, Allah yoluna harcanandır. Allah yoluna harcanmayı maldan saymayın.]

Bâbü'd-dâl

[72] دَوَاءُ الْقَلْبِ الرَّضَاءُ بِالْقَضَاءِ

Kalbin ilâcı kazâya rızâdır. Vakt-i kasve[t]inizde kazâ'illâha râzı olun. [Kalbin ilacı, kaderin hükmüne razı olmaktır. Sıkıntılı zamanınızda Allah'ın takdirine razı olun.]

[73] دَاءُ النَّفْسِ فِي الْجُرْصِ

Nefsin helâki hırstdır. Harîs olmayın. [Nefsin mahvoluşu, açgözlülüktedir. Gereğinden fazla istekli olmayın.]

[74] دَلِيلُ عَقْلِ الْمَرْءِ قَوْلُهُ وَ دَلِيلُ أَصْلِهِ فِعْلُهُ

Kişinin aklının delîli kavli ve aslının delîli fi'lidir. Kavlinizi ve fi'linizi ahlâk-ı hamîde ve evsâf-ı cemîleye tatbîk ve tevfiğ edin. [Kişinin aklını gösteren (alâmet) sözü ve soyunu gösteren şey, işidir. Sözünüzü ve işinizi övülecek huylar ve güzel sıfatlara uydurun.]

[75] نَوَائِمُ السُّرُورِ بِرُؤْيَاةِ الْإِخْوَانِ

Sürûrun devâmı ihvânı rü'yetledir. İhvânınızı ziyâret edin. [Sevincin devamı samimi dostları görmektir. Dostlarınızı ziyaret edin.]

[76] دَوْلَةُ الْأَزْدَالِ آفَةُ الرِّجَالِ

Erâzilin devleti ricâlin âfetidir. [Alçakların devleti (büyük makam sahibi oluşu), değerli kişilerin felaketidir.]

[77] دِينَارُ الْبَخِيلِ حَجَرٌ

Bahîlin altını taşdır. Yenmez ve yemeyin. [Cimrinin altını taş gibidir. Yenmez ve yemeyin.] (8b)

[78] دِينَ الرَّجُلِ حَدِيثُهُ

Erkeğin dîni sözüdür. Hak söyleyin ve sözünüzde sâbit olun. [Erkeğin dini sözüdür. Doğru söyleyin ve sözünüzde durun.]

[79] دَوْلَةُ الْمُلُوكِ فِي الْعَدْلِ

Mülûklerin devleti adâletdedir. [Hükümdarların devleti (baht ve saadeti) adalettedir.]

[80] دَارَ مَنْ جَفَاكَ تَحْجِيْبًا

Sana cefâ edeni utandırmak için sen müdârâ et. Cefâ ile mukâbele etme. [Sana eziyet edeni utandırmak için sen dostça davran. Eziyetle karşılık verme.]

[81] دُمَّ عَلَى كُظْمِ الْعَيْظِ تُحْمَدُ عَوَاقِبِكَ

Vakt-i gazabda gazabımı hazma devâm eyle; âkıbetin hayr ile zikr ü yâd olunur. [Öfkeli olduğun zaman öfkeni yutmaya devam et; sonun hayırla anılır ve hatırlanır.]

Bâbü'z-zâ'

[82] دَمَّ السَّيِّئِ مِنَ الْإِسْتِعْجَالِ بِهِ

Kötüyü zemm etmek; kötü ile iştigâldir. Zemm etmeyin. [Kötüyü yermek; kötüyle uğraşmaktır. Yermeyin.]

[83] دَرَّ الطَّاعِي فِي طُغْيَانِهِ

Tuğyân edeni tuğyânında terk et! O, amelinin cezâsını bulur... [Azgınlık edeni azgınlığında bırak. O, işinin cezasını bulur.]

[84] دَنَّبَ وَاحِدٌ كَثِيرٌ وَ أَلْفٌ طَاعَةٌ قَلِيلٌ

Bir günâh (9a) çok ve bin tâat azdır. Günâhı az ve tâati çok etmeğe her ân u zamân çalışın. [Bir günah çok ve bin ibadet azdır. Günahı az işlemeye ve ibadetleri çok etmeye her zaman çalışın.]

[85] دَوَّافَةُ السَّلَاطِينِ مَحْرَقَةُ الشَّقَاتِينِ

Selâtînin tatlıları, yiyenlerin dudaklarını yakar. [Sultanların tatlıları, yiyenlerin dudaklarını yakar.]

[86] ذَكَرُ الْأَوْلِيَاءِ مَنْزِلَةُ الرَّحْمَةِ

Allâh tebâreke ve teâlâ hazretlerinin dostlarının zikri, rahmetler indiricidir. Mecâlis ve mehâfillerinizde ehlü'llâh-ı izâm hazretlerini yâd ü tezkâr edin. Mûcib-i rahmet ve feyz [ü] bereketdir. [Yüce Allah dostlarının anılması rahmetler indiricidir. Meclis ve toplantı yerlerinizde Allah'ın büyük dostlarını hatırlayın ve anın. Rahmet, feyz ve berekete vesiledir.]

[87] ذُلُّ الْمَرْءِ فِي الطَّمَعِ

Kişinin zilleti tama'ındadır. Ya'nî tama' mûcib-i zilletdir. Tama'ı terk ile kâni' olun. [Kişinin alçaklığı açgözlü oluşundadır. Yani açgözlülük alçaklığa sebeptir. Açgözlülüğü bırakmakla kanaatkâr olun.]

[88] ذَلِيلُ الْفَقْرِ عَزِيْزٌ عِنْدَ اللَّهِ

Fakr ile zelîl inde'llâhda azîzdir. Fakr ile zillate sabr edin. [Fakirlikle hor görülen Allah katında muhteremdir. Fakirlik ve hakirliğe sabredin.]

[89] ذَلَّاقَةُ اللِّسَانِ رَأْسُ الْمَالِ

Lisânın fesâhat ve letâfeti mâlin sermâyesidir. Lisânınızı fesâhat (9b) ve letâfetle ülfete alışdırın. Bed-lisân ve bed sözlü

olmayın. [Sözün düzgünlüğü ve güzelliği malın sermayesidir. Dilinizi düzgünlük ve hoşlukla dostluğa alıştırm. Kötü dilli ve kötü sözlü olmayın.]

[90] ذِكْرُ الْمَوْتِ جَلَاءُ الْقُلُوبِ

Ölümü söylemek ve anmak kalblerin cilâsıdır. Ölümü unutmayın...

[91] ذِكْرُ السَّبَابِ فِي الشُّبُوحِ حَسْرَةٌ

İhtiyârlıkda gençliği zikir etmek nedâmetdir. O vakit yalnız âhiretinizi düşünün... [Yaşlılıkta gençliği anmak pişmanlıktır. O zaman sadece ahiretinizi düşünün...]

Bâbü'r-râ'

[92] رُؤْيَةُ الْخَبِيبِ جَلَاءُ الْعَيْنِ

Dostu görmek gözün cilâsıdır. Dostlarınızı görün.

[93] رَاعِ أَبَاكَ يُرَاعِكَ ابْنُكَ

Sen babana riâyet et, oğlun da sana riâyet etsin. Babasına riâyet etmeyene oğlu dahi riâyet etmez. Mütenebbih olun. [Sen babana saygı göster ki, oğlun da sana saygı gösterecek. Babasına saygı göstermeyene oğlu da saygı göstermez. Uyanık olun.]

[94] رَفَاهَةٌ الْعَيْشِ فِي الْأَمْنِ

Râhat geçinmek emniyetdedir. Emniyet olmayan yerde maîşete çalışmayın. [Rahat yaşamak emniyettedir. Güvenlik olmayan yerde geçinmeye çalışmayın.]

[95] رُتْبَةُ الْعِلْمِ أَعْلَى الرُّتْبِ

İlmin rütbesi rütbelerin a'lâsıdır. İlm ile terfî-i merâtib (10a) edin ve tahsîl-i maârifeye çalışın. [İlmin rütbesi rütbelerin en yücesidir. İlimle derecelerinizi yükseltin ve marifetler elde etmeye çalışın.]

[96] رِزْقُكَ يَطْلُبُكَ فَاسْتَرْحِ

Senin rızkın seni arar; müsterîh ol! Rızkınız için gam yemeyin. [Senin rızkın seni arar; gönlünü ferah tut! Rızkınız için üzülmeyin.]

[97] رَوَايَةُ الْحَدِيثِ انْتِسَابٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ

Hadîs-i şerîf rivâyet etmek, Peygamberimiz salla'llâhü teâlâ aleyhi ve sellem hazretlerine intisâbdır. Muktedir iseniz, hadîs-i şerîf rivâyet edin. [Hadis-i şerif rivayet etmek, Peygamberimiz (s.a.v.) hazretlerine bağlanmaktır. Gücünüz yetiyorsa hadis-i şerif rivayet edin.]

[98] رَسُولُ الْمَوْتِ الْوَلَادَةُ

Mevtin haberi doğmaktır. Kendinizi mevt için hazırlayın.

[Ölümün haberi doğmaktır. Kendinizi ölüm için hazırlayın.]

[99] رُغُونَاتُ النَّفْسِ عِنْدَ مَتَبِعِهَا

Nefsin meşakkati, nefse tâbi' olanların yanındadır. Nefsinize muhâlefetle meşakkatden berî olun. [Nefsin zahmeti, nefse uyanların

yanındadır. Nefsiniz(in isteklerin)e karşı gelerek sıkıntıdan kurtulun.]

[100] زَاعَ الْحَقُّ عِنْدَ غَلَبَاتِ النَّفْسِ

Nefsin galebeliği vaktinde hakka riâyet et. Nefse tâbi⁶ olup hakdan ayrılmayın. [Nefsin baskın çıkması zamanında hakkı gözet! Nefse uyup hak(doğru ve adaletli davranış)tan ayrılmayın.]

(10b) [101] رَفِيقُ الْمَرْءِ دَلِيلُ عَقْلِهِ

Kişinin refiği aklının delilidir. Aklınızın kabûl etmediği şeyi yapmayın. [Kişinin yoldaşı, aklının delili(rehberi)dir. Aklınızın kabul etmediği şeyi yapmayın.]

Bâbü'z-zâ'

[102] زُنَ الرَّجَالِ بِمَوَازِينِهِمْ

Sen herkesi kendi terâzûlarıyla tart. Vezninde noksân görür isen, kat'ı ülfet ve terk-i sohbet et. [Sen herkesi kendi terazileriyle tart. Tartısında eksiklik görürsen, dostluğu kes ve görüşüp konuşmayı bırak!]

[103] رَحْمَةُ الصَّالِحِينَ رَحْمَةٌ

Sulehânın zahmeti rahmetdir. Mütehammil olun. [Salihlerin zahmeti rahmettir. Tahammüllü olun.]

[104] زَلَّةُ الْعَاقِلِ كَثِيرٌ

Âkılın hatâsı çokdur. Vukû'unda ihtâr edin. [Akıllı kişinin hatası çoktur. (Küçük hatası göze çok görünür). Meydana geldiğinde hatırlatın.]

[105] زَوَالُ الْعِلْمِ أَهْوَنُ مِنْ مَوْتِ الْعُلَمَاءِ

İlmin zevâli, ulemânın mevtinden ehvendir. Zîrâ ulemâ ilmi îcâd eder; lâkin ulemâsız ilimden kimse müteneffi⁶ olamaz. Ulemânın mevtine müteessif olun. [İlmin yok olması, âlimlerin ölümünden daha hafiftir. Çünkü âlimler ilmi icad eder; fakat âlimler olmaksızın ilimden kimse faydalanamaz. Âlimlerin ölümüne kederlenin.]

[106] زُرَّ الْمَرْءَ عَلَى قَدْرِ إِكْرَامِهِ لَكَ

Sen kişiyi (11a) şana ikrâmı kadar ziyâret et.

[107] مَضَلَّةٌ¹¹ زُهِدُ الْعَامِيِّ

Câhilin zühdü idlâl edicidir. Tâbi⁶ olmayın ve aldanmayın. [Cahilin sofuluğu, doğru yoldan saptırıcıdır. Ona uymayın ve aldanmayın.]

[108] زِيَارَةُ الْحَبِيبِ إِطْرَاءُ الْمَحَبَّةِ

Dostu ziyâret muhabbeti artırıcıdır. Dostunuzu ziyâret edin. [Dostu ziyaret, sevgiyi artırıcıdır. Dostunuzu ziyaret edin.]

[109] زَوَايَا الدُّنْيَا مَشْحُونَةٌ بِالرَّزَايَا

¹¹ "Âmi" kelimesi, metinde sehven عاصي şeklinde yazılmıştır.

Dünyânın mâlları¹² musîbetler ile doludur. Mümkün olduğu kadar dünyâ-yı denînin mâline ve mansıbına rağbet etmeyin. [Dünyanın malları, musibetlerle doludur. Mümkün olduğu kadar alçak dünyanın malına ve makamına istek göstermeyin.]

[110] زِيَارَةُ الضُّعْفَاءِ مِنَ التَّوَاضُّعِ

Zuafâ ve fukarâyı ziyâret tevâzu'dandır. Fukarâ ve zuafâyı ziyâret edin, me'cûr olursunuz. [Zayıf ve fakirleri ziyaret etmek, tevazudandır. Fakir ve yoksulları ziyaret edin; sevaba nail olursunuz.]

[111] زِينَةُ الْبَاطِنِ خَيْرٌ مِنْ زِينَةِ الظَّاهِرِ

Bâtının zîneti, zâhirin zînetinden hayırlıdır. Bu sûretle dahi terfî-i merâtibe sa'y edin. [İçin süsü, dış görünüşün süsünden hayırlıdır. Bu şekilde de dereceleri yükseltmeye çalışın.]

Bâbü's-sîn (11b)

[112] سُوءُ الظَّنِّ مِنَ الْحَزْمِ

Sû'-i zan sû'-i kasd[d]andır. Sû'-i zann etmeyin. [Zan kötülüğü, niyet kötülüğündendir. Kötü zanda bulunmayın.]

[113] سُورُوكَ بِالدُّنْيَا غُرُورُوكَ

Senin dünyâya sürûrun gurûrundur. Dünyâ ise ne gurûru, ne sürûru değmez. Mağrûr olmayın! [Senin dünyaya (dünya nimetlerine) sevinmen, aldanışındır. Dünya (mal, makam ve nimetleri) gurura da sevinmeye de değmez.]

[114] سُوءُ الْخُلُقِ وَحَسَنَةُ لَا خَلَاصَ مِنْهَا

Kötü huy bir vahşettir ki andan halâs yoktur. Evlâd ü ahfâdınızı hüsn-i hulk ile terbiye edin. [Kötü huy, kurtuluşu olmayan bir ıssızlıktır. Çocuk ve torunlarınızı huy güzelliği ile terbiye edin.]

[115] سِيرَةُ الْمَرْءِ تُنَبِّئُ عَنْ سَرِيرَتِهِ

Kişinin gidişi, derûnunda gizlediği şeyden haber verir. Sûret ve sîretinizi ahkâm-ı şer'-i şerîfe tatbîk edin. [Kişinin gidişi, içinde gizlediği şeyden haber verir. Dış görünüş, hâl ve gidişinizi şerefli İslâm dini hükümlerine uydurun.]

[116] سَلَامَةُ الْإِنْسَانِ فِي حِفْظِ اللِّسَانِ

İnsânın selâmeti lisânının hıfzındadır. Lisânınızı hatâ ve zeleden hıfz edin. [İnsanın selameti, dilini tutmaktadır. Dilinizi hata ve sürçmeden koruyun.]

[117] سُكُوتُ اللِّسَانِ سَلَامَةُ الْإِنْسَانِ

¹² Bu kelimenin "köşeleri" manasında Türkçeye çevrilmesi uygun olurdu. Çünkü Arapça cümledeki "zevâyâ", zâviye'nin çokluk biçimi olup köşeler manasına gelir.

Lisânın (12a) sükûtu insânın selâmetidir. [Dilin susuşu, insanın selâmetidir.¹³]

[118] سَادَةُ الْأُمَّةِ الْفُقَهَاءُ

Ümmetin büyüğü fukahâdır. Fukahâya ta'zîm edin. [Ümmetin büyükleri din âlimleridir. Onlara saygı gösterin!]

[119] سِلَاحُ الضُّعْفَاءِ الشِّكَايَةُ

Zuafânın silâhı yalnız şikâyetdir. Zuafânın şikâyetlerinden sakının! [Zayıfların silâhı yalnız şikâyettir. Zayıfların şikâyetlerinden sakının!]

[120] سُمُّ الْمَرْءِ فِي التَّوَاضُعِ

Kişinin kadrinin 'âlî olması tevâzu'undadır. Tevâzu' ile kadrinizi 'âlî edin. Zîra mütekebbirin hasmı Allâh teâlâ hazretleridir. [Kişinin değerinin yüksekliği, alçak gönüllü oluşundadır. Tevazuyla değerinizi, derecenizi yükseltin! Çünkü büyüklük taslayanın düşmanı yüce Allah'tır.]

Bâbü's-şîn

[121] شَيْنُ الْعِلْمِ الصَّلْفُ

İlmin fenâlığı haddinden ziyâde tekebbürlüktür. Kibr etmeyin. [İlmin kötülüğü, haddinden fazla büyüklenmektir. Kibirlemeyin!]

[122] شَرُّ الْأُمُورِ أَيْعُذُهَا عَنِ السَّيْرِ

Umûrun en şerlisi, gizlenmesi mümkün olmayandır. Bu misillü umûrun fi'inden ictinâb edin. [İşlerin en kötüsü, gizlenmesi mümkün olmayandır. Buna benzer fiilleri işlemekten sakının!]

[123] شَمَزٌ فِي طَلْبِ الْجَنَّةِ

Taleb-i cennete cidd ü sa'y edin (12b) ve çalış[ın]. Zîrâ az himmetle nâ'il olamazsın. [Cennet isteğine çalışın, çabalayın! Çünkü az gayretle muradınıza eremezsiniz...]

[124] شَحِيحُ الْعَنِيِّ عُقُوبَةٌ

Zenginın buhlü ukûbetdir. Hâl-i servetinize buhl etmeyin. [Zenginın cimriliği ceza ve azaptır. Zengin olduğunuz hâlde cimrilik etmeyin.]

[125] شَمَّةٌ مِنَ الْمَعْرِفَةِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرِ الْعَمَلِ

Az ilim, çok amelden hayırlıdır. İlme çok çalışın!

[126] شَيْئِكَ نَاعِيكَ

Senin ihtiyarlığın, sana ölüm haberini getiricidir. İhtiyarlığınızda mevt için hazır olun. [Senin ihtiyarlığın, sana ölüm haberini getiricidir. İhtiyarlığınızda ölüm için hazır olun.]

¹³ Dilimizdeki "Dil esen, baş esen" atasözü, mesel olarak da rivayet edilen bu Arapça cümlelerin benzeridir.

[127] شِفَاءُ الْجَنَانِ قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ

Kalbin şifâsı, *Kur'ân* okumaktır. Kalbinizin dar vaktinde *Kur'ân-ı Kerîm* okuyun, ferahlanırsınız.

[128] شَجِيحٌ عَنِّي أَفْقَرُ مِنْ فَقِيرٍ سَخِيٍّ

Bahîl olan ganî, sahî olan fakîrden ziyâde fakîrdir. Servetinizle buhlden ictinâb edin. [Cimri olan zengin, cömert olan fakirden daha fakirdir. Servetiniz olduğu hâlde cimrilikten sakının!]

[129] شَرُّطُ الْأَلْفَةِ تَرْكُ الْكُلْفَةِ

Ülfetin şartı külfeti (13a) terk etmektir. Dostlarınıza tahmîl-i külfetle bâr olmayın. [Alışmanın şartı, zahmet(verici hâl ve hareketler)i bırakmaktır. Dostlarınıza zahmet yüklemekle yük olmayın.]

[130] شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَتَّقِيهِ النَّاسُ

Nâsın ziyâde şerlisi, nâs anın şerrinden sakınandır. Şirâr-ı nâs olmayın! [İnsanların pek şerlisi, halkın kötülüğünden sakındığı kimsedir. Halkın kötülük edenleri, azılıları olmayın!]

Bâbü's-sâd

[131] صِدْقُ الْمَرْءِ نَجَاتُهُ

Kişinin sıdkı necâtıdır. Sadâkatden ayrılmayın. [Kişinin doğruluğu, kurtuluşudur. Doğruluktan ayrılmayın.]

[132] صِحَّةُ الْبَدَنِ فِي الصَّوْمِ

Bedenin sıhhati savmdadır. Savm ile meşgûl olun. [Bedenin sağlığı oruç tutmaktır. Oruçla meşgul olun.]

[133] صَبْرُكَ يُورِثُ الظَّفَرَ

Senin sabrın, zaferi îrâs eder. Belâyâ ve mesâ'ibe sabredin. Necât bulur ve muzaffer olursunuz. [Senin sabrın başarıyı getirir. Bela ve musibetlere sabredin. (Onlardan) kurtulur ve istediğinize erişirsiniz.]

[134] صَلَوةُ اللَّيْلِ بَهَاءُ النَّهَارِ

Gecenin namâzı, gündüzün zînet ve izzetidir. Gece namâz kılın. [Gece namazı, gündüzün süs ve değeridir. Gece namaz kılın.]

[135] صَلَاحُ الْبَدَنِ فِي السُّكُوتِ

Bedenin salâhı sükûtdadır. Kesret-i kelâma mübtelâ olmayın. [Bedenin iyileşmesi susmadadır. Çok söz söylemeye düşkün olmayın.] (13b)

[136] صَلَاحُ الْإِنْسَانِ فِي حِفْظِ اللِّسَانِ

İnsânın salâhı lisânının hıfzındadır. Lüzumsuz şey söylemeyin. [İnsânın iyileşmesi dilini korumaktır. Gereksiz şey söylemeyin.]

[137] صَاحِبُ الْأَخْيَارِ تَأْمَنُ مِنَ الْأَشْرَارِ

İyilerin refîkı, kötülerin şerrinden emîn olur. İyilere refîk olun. [İyilerin arkadaşı, kötülerin şerrinden emin olur. İyilere arkadaş olun.]

[138] صَفَاءُ الْقَلْبِ مِنَ الْإِيمَانِ

Kalbin safâsı îmândandır. Kalbinizi îmân ile tasfiye edin. [Kalbin saflık ve berraklığı imandandır. Kalbinizi imanla temizleyin.]

[139] صَمْتُ الْجَاهِلِ سِتْرُهُ

Câhilin sükûtu cehlinin setridir. [Cahilin susuşu, cehaletini gizler.]

[140] صَفْوُ الْعَيْشِ فِي الْقَنَاعَةِ

Geçinmenin iyisi kanâ'atdedir. Kanâ'at ile geçinin.

[141] صِدَاقَةُ الْأَبَاءِ قَرَابَةُ الْأَبْنَاءِ

Babalara sadâkat, evlâdlara karâbetdir. Babalarınıza sadâkat edin. [Babalara dostluk, çocuklara yakınlıktır. Babalarınıza bağlı ve vefalı olun.]

[142] صَلِّ الْأَرْحَامَ يَكْتُرُ حَسْمَكَ

Sıla-i rahm edin, hizmetçileriniz çok olur. [Ana-baba ve akrabayı ziyaret vazifesini yerine getirin; hizmetçileriniz (yardımcılarınız) çoğalır.]

[143] صَلَاحُ الدِّينِ فِي الْوَرَعِ وَفَسَادُهُ فِي الطَّمَعِ

Dînin salâhı vera'da ve fesâdı tama'dadır. (14a) Tama'dan ictinâb ile ittikâ üzerine olun. [Dinin iyileşmesi takvada, bozulması açgözlülüktedir. Tamahtan sakınmakla takva üzere olun.]

Bâbü'd-dâd

[144] ضَلَّ سَعْيِي مَنْ رَجَا غَيْرَ اللَّهِ

Allâh'ın gayriden umanın sa'[y]i hüsrândır. Allâh teâlâ hazretlerinin gayriden bir şey recâ etmeyin ve ummayın. [Allah'tan başkasından umanın emeği mahrumiyet acısı ve zarardır. Yüce Allah'tan başkasından bir şey ummayın...]

[145] ضَمِنَ اللَّهُ رِزْقَ كُلِّ أَحَدٍ

Her bir kimsenin rızkına Allâh teâlâ hazretleri keffildir. Rızkınız için gam yemeyin.

[146] ضَرْبُ الْحَبِيبِ أَوْجَعُ

Dostun döğmesi, düşmenin döğmesinden ziyâde acıdır. Sabredin, me'cûr olursunuz. [Dostun darbesi, düşmanın darbesinden daha acıdır. Sabredin; sevabı verilmiş olursunuz (ahirette mükâfata erişirisiniz).]

[147] ضِيَاءُ الْقَلْبِ مِنْ أَكْلِ الْحَلَالِ

Kalbin nûru helâl yemekdendir. Rızkınızın helâlden olmasına çalışın.

[148] ضَرْبُ اللِّسَانِ أَوْجَعُ مِنْ طَعْنِ السِّتَانِ

Dilin urması, kılıcın urmasından ziyâde acıdır. (14b) Dostlarınızı diliniz ile yaralamayın. [Dilin vurması, kılıcın vurmasından daha fazla acıdır. (14b) Dostlarınızı dilinizle yaralamayın.]

[149] ضَلَّ مَنْ رَكَنَ إِلَى الْأَشْرَارِ

Kötülere muhabbet edenin yolu şaşmıştır. Yaramaz ve kötülere muhabbet etmeyin. [Kötülere sevgi besleyenin yolu şaşıdır. Yaramaz ve kötülere muhabbet etmeyin.]

[150] ضَلَّ مَنْ بَاعَ الدِّينَ بِالدُّنْيَا

Dîninini dünyâyâ değişen dalâletdedir. Dîninizi dünyâyâ değişmeyin. [Dinini dünyaya değişen sapıklıktadır. Dininizi dünyaya değişmeyin.]

[151] ضَيْقُ الْقَلْبِ أَشَدُّ مِنْ ضَيْقِ الْيَدِ

Kalbin darlığı, elin darlığından ziyâde mihnetlidir. Sabredin, Allâh tebâreke ve teâlâ hazretleri feth eder, me'cûr olursunuz. [Kalbin darlığı, elin darlığından daha çok zahmetlidir. Sabredin; yüce Allah hazretleri (o darlığı giderip bir kapı) açar; sevabı verilmiş olursunuz.]

[152] ضَاقَ صَدْرُ مَنْ ضَاقَ بَدُهُ

Eli dar olanın kalbi dahi dar olur. O hâlde kalbinize tesellî edin, ferahlanırsınız.

[153] ضَاقَتِ الدُّنْيَا مِنَ الْمُتَبَاغِضِينَ

Birbirini sevmeyen iki kişiye dünyâ dardır. Bu misillüleri barışdırın ve dîn karındaşlarınıza buğz u adâvet etmeyin. [Birbirini sevmeyen iki kişiye dünya dardır. Bu gibileri barışdırın; din kardeşlerinize kin gütmeyin ve düşmanlık etmeyin.]

Bâbü't-tâ' (15a)

[154] طَابَ وَفَتْ مَنْ وَتَقَ بِاللَّهِ

Allâh tebâreke ve teâlâ hazretlerine i'timâd edenin vakti hoşdur. Ancak Allâh tebâreke ve teâlâ hazretlerine i'timâd edin! [Yüce Allah hazretlerine güvenenin vakti hoşdur. Ancak Ona güvenin!]

[155] طُوبَى لِمَنْ رَزَقَ بِالْعَافِيَةِ

Sihhat-i vücûd ile merzûk olan kimselere müjde olsun. Âfiyetle merzûkiyyetinize mukâbil Hakk'a hamd edin. [Vücut sağlığı ile rızıklanmış olan kimselere müjde olsun! Afîyetle rızıklanmış olmanıza karşılık Allah'a şükran duygularınızı belirtin.]

[156] طَوْلُ الْعُمْرِ مَعَ الطَّاعَةِ مِنْ خَلْعِ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ

Allâh tebâreke ve teâlâ hazretlerine itâatle uzun ömür, enbiyâ aleyhimûs-selâmın hil'atlerinden bir hil'atdir. Uzun ömrünüz mukâbilinde şükredin. [Yüce Allah hazretlerine itaatle uzun ömür, üzerlerine selâm olsun, peygamberlerin değerli elbisesinden kıymetli bir giyecektir. Uzun ömrünüz karşılığında şükredin.]

[157] طَالَ عُمُرُ مَنْ قَصُرَ تَعْبُهُ

Meşakkati az olanın ömrü uzun olur. Tûl-i emele düşmeyin.

[Sıkıntısı az olanın ömrü uzun olur. Hırsla düşmeyin. (Şöyle yapsam, böyle etsem diye uzun uzun kuruntularda bulunmayın).]

[158] طَلَبُ الْأَدَبِ أَوْلَىٰ مِنْ طَلَبِ الذَّهَبِ

Edeb öğrenmek, altın kazanmaktan iyidir. Edeb öğrenin.

[159] طِرْ مَعَ الْأَشْكَالِ

Şânınıza yakışır kıyâfet ile (15b) gezin.¹⁴ Yakışmayacak şey ile gezmeyin.

[160] طَالَ عُمُرُ مَنْ قَصُرَ رَجَاؤُهُ

Recâsı az olanın ömrü uzun olur. Dünyâ-yı denî için tûl-i emel ile çok recâ ve niyâzlara nefsinizi mecbûr etmeyin. [Ümidi az olanın ömrü uzun olur. Alçak dünya için hırsla çok ümit ve yalvarmalara kendinizi mecbur etmeyin.]

[161] طَاعَةُ الْعَدُوِّ هَلَاكٌ

Düşmene itâat mûcib-i helâkdir. Düşmeninize tâbi' olmayın. [Düşmana itaat etmek, helâke sebeptir. Düşmanınıza uymayın (boyun eğmeyin).]

[162] طَاعَةُ اللَّهِ غَنِيمَةٌ

Allâh teâlâ hazretlerine itâat ganîmetdir. Allâh teâlâ hazretlerine itâat edin. [Yüce Allah hazretlerine itaat nimettir. Ona itaat edin.]

[163] طُوبَىٰ لِمَنْ لَا أَهْلَ لَهُ

Ehl ü iyâli olmayıp mücerred olan kimseye müjde edin. Meşakkati az olur. [Çoluk çocuğu bulunmayıp bekâr olan kimseyi müjdeleyin! Onun zahmeti az olur.]

Bâbü'z-zâ'

[164] ظَلَمَ الْمَرْءُ بَصَرَ عَهْ

Kişinin zulmü kendini ısıtır. Kimseye zulmetmeyin.

[165] ظَلَمَ الْمُلُوكُ أَوْلَىٰ مِنْ ذَلَالِ الرَّعِيَّةِ

Mülûklerin zulmü, ra'iyelerin zilâlinden evlâ ve tatlıdır. [Hükümdarların zulmü, idaresi altındaki halkın hor ve hakir olanlarından daha iyi ve tatlıdır.] (16a)

[166] ظَلَامَةُ الْمَظْلُومِ لَا تَضِيغُ

Mazlûmların inlemeleri, inda'llâhda zâyî' olmaz. Mazlûmları incidip inletmeyin. [Zulüm görenlerin inlemeleri, Allah katında kaybolmaz. Mazlûmları incitip inletmeyin.]

[167] ظَلَمَ الظَّالِمُ يَوْمَهُ إِلَى الْهَلَاكِ

¹⁴ Bu vecize, *Nesrû'l-leâlf*'nin diğer tercümelerinde "Emsalinle uç!" manasında çevrilmiştir.

Zâlimlerin zulmü, kendilerini helâke çeker. Zulümden ictinâb edin. [Zalimlerin zulmü, kendilerini helâke çeker. Zulümden sakının.]

[168] ظَمًا الْمَالِ أَشَدُّ مِنْ ظَمِّ الْمَاءِ

Mâl ihtiyâcı, su ihtiyâcından ziyâde güçdür. Mâlinizi isrâf ile halka muhtâc olmayın. [Mal ihtiyacı, su ihtiyacından ziyade güçtür. Malınızı israf etmekle insanlara muhtac olmayın.]

[169] ظَلُّ السُّلْطَانِ كَظْلِ اللَّهِ

Pâdişâhların sâyeleri, Allâh tebâreke ve teâlâ hazretlerinin himâyeleri gibidir. Dehâlet eden, emîn olur. Dâhil olun. [Sultanların saye(gölge)leri, yüce Allah hazretlerinin himayeleri gibidir. Onların merhameti ve himayesine sığınan, güvende olur. (O himayenin) içinde bulunun.]

[170] ظَلَمَةُ الظُّلْمِ تُظْلِمُ الْإِيمَانَ

Zulmün karanlığı îmânı karardır. Zulmetmeyin. [Zulmün karanlığı imanı karartır. Zulmetmeyin.]

[171] ظِلٌّ عُمُرِ الظَّالِمِ قَصِيرٌ

Zâlimin ömrünün gölgesi kısadır. Nâsa zulm ile ömr-i azîzinizi kısaltmayın. [Zalimin ömrünün gölgesi kısadır. İnsanlara zulmetmekle değerli ömrünüzü kısaltmayın.]

[16b] [172] ظِلُّ الْكَرِيمِ فَسِيحٌ

Kerîmin gölge[si] pek geniş ve vâsi' ve ferahlıdır. Emn [ü] râhatla dâhil olun. [Cömert ve büyük kişinin gölgesi pek geniş ve ferahlıdır. Eminlik ve rahatla içinde bulunun.]

[173] ظِلُّ الْأَعْوَجِ أَعْوَجٌ

Eğrinin gölgesi dahi eğridir. Gölgesine sığınmayın.

Bâbü'l-'ayn

[174] عِشْ قَنِعًا تَكُنْ مَلِكًا

Kanâat ile geçin, melik olursun. [Kanaatla geçin; sultan (gibi) olursun...]

[175] عَيْبُ الْكَلَامِ تَطْوِيلُهُ

Kelâmın aybı uzunluğudur. Mümkün derece muhtasar ve kısa söyleyin. [Sözün kusuru uzunluğudur. Mümkün olduğu kadar kısaltılmış ve kısa söyleyin.]

[176] عَاقِبَةُ الظُّلْمِ وَخِيَمَةٌ

Zulmün sonu korkuludur. Zulmetmeden korkun.

[177] عَلُوُّ الْهَمَمِ مِنَ الْإِيمَانِ

Himmetin 'âlî olması îmândandır. Himmetlerinizi 'âlî edin. [Gayretin yüksek olması imandandır. Gayretlerinizi yükseltin.]

[178] عَدُوُّ عَاقِلٍ خَيْرٌ مِنْ صَدِيقِ جَاهِلٍ

Âkıl düşmen, câhil dostdan hayırlıdır. Câhil sadîkin sadâkatine aldanmayın. [Akıllı düşman, cahil dosttan hayırlıdır. Cahil dostun dostluğuna aldanmayın...]

[179] عُسْرُ الْمَرْءِ مَقْدَمَةُ الْيُسْرِ

Kişinin usrû yüsürünün mukaddimesidir. Darlığınıza müteessif olmayın. [Kişinin güçlüğü, kolaylığının başlangıcıdır. Darlığınıza üzülmeyin.]

[180] عَلَيْكَ بِالْحِفْظِ دُونَ الْجَمْعِ مِنَ الْكُتُبِ

Kitâbın gayrı mâlik olduğunu hıfza çalışın. Yalnız kitâbı lüzûmu görünenlere neşr-i maârif için dirîğ etmeyin. [Kitabın (satın alınmasından) başka sahip olduğunu ezberlemeye (aklınızda tutmaya) çalışın. Yalnız kitabı lüzumu görünenlere bilgileri yaymak için esirgemeyin.]

[181] عِزُّ الْمَجَالِسِ قِلَّةُ الْكَلَامِ وَ سُرْعَةُ الْقِيَامِ

Meclislerin izzeti, kelâmın killeti ve kıyâmın sür'atidir. Meclislerinizde az söyleyip tez kalkın; çok söyleyip çok oturmayın. [Oturulacak, toplanılacak yerlerin itibarı, sözün azlığı ve kalkışın çabukluğudur. Meclislerinizde az konuşup çabuk kalkın; çok konuşup çok oturmayın.]

[182] عَفْوُ الْمُلُوكِ بَقَاءُ الْمُلْكِ

Mülûklerin afvları mülklerinin bekâsıdır. Afv-i mülûke mukâbil arz-ı teşekkür edin. [Hükümdarların afları, hakimiyetlerinin devamıdır. Hükümdarların affına karşılık teşekkür arz edin.]

[183] عِدَاوَةُ الْبَطْنِ شَدِيدٌ

Batnın adâveti şedîddir. Her arzusuna muvâfakat etmeyin. [Karnın düşmanlığı şiddetlidir. Her isteğine uymayın.]

[184] عَلَى قَدْرِ الْكِسَاءِ مَدُّ رِجْلَيْكَ

Örtünüz kadar (17b) ayaklarınızı uzatın, ziyâde uzatmayın.

[Ayaklarınızı örtünüz kadar (17b) uzatın; fazla uzatmayın.]

[185] عَذَابُ الْقَبْرِ مِنَ النَّمِيمَةِ

Kabrin azâbı koğuculuktandır. O fi'l-i habîsi terk edin. [Kabir azabı münafıklıktandır (lâf getirip götürmektendir.) O kötü işi bırakın.]

[186] عُقُوبَةُ الظَّالِمِ سُرْعَةُ الْمَوْتِ

Zâlimin ukûbeti mevtinin sür'atidir. Zulmetmeyin. [Zalimin cezası, ölümünün hızlı oluşudur. Zulmetmeyin.]

[187] عَقِيبَ كُلِّ لَيْلٍ يَوْمٌ

Her gecenin akîbinde bir gün vardır. Gün de geçer, gece de... Gam da geçer, dem de... Müteessif olmayın. [Her gecenin ardında bir gün vardır. Gün de geçer, gece de... Keder de geçer, (neşeli) vakit de... Üzülmeyin.]

Bâbü'l-gayn

[188] غَنِمَ مَنْ سَلِمَ

İsâbet-i mekârihden emîn olmak için ihtiyâr-ı uzlet eden¹⁵, nâ'il-i ganîmetdir. Mümkün olduğu kadar ihtiyâr-ı uzlet eyleyin. [Tiksinilecek şeylerin dokunmasından emin olmak için yalnızlık köşesini seçen, nimete erişir. Mümkün olduğu kadar yalnızlık köşesine çekilmeyi seçin.]

[189] غَلَا قَدْرُ الْمُتَوَكِّلِينَ

Mütevekkil ale'llâh olanların kadirleri inda'llâhda 'âlidir. Mütevekkil ale'llâh olun. [Allah'a tevekkül edenlerin değerleri Allah katında yüksektir. Allah'a tevekkül edin.]

[190] غَمْرَةُ الْمَوْتِ أَهْوَنُ مِنْ مُجَالَسَةِ مَنْ لَا يَهْوَاهُ قَلْبُكَ

(18a) Kalbinin sevmediği kimse ile oturmak mihnetinden mevti[n] şiddeti ehvendir. Kalbinizin sevmediği kimsenin meclislerinde oturmayın, durmayın. [Kalbinin sevmediği kimse ile oturmak zahmetinden ölümün şiddeti daha hafiftir. Kalbinizin sevmediği kimsenin meclislerinde oturmayın, durmayın.]

[191] غُلَامٌ عَاقِلٌ خَيْرٌ مِنْ شَيْخٍ جَاهِلٍ

Akıllı çocuk, akılsız şeyh-i câhilden hayırlıdır. Şeyh-i câhilin re'yine ve kavline tâbi' olmayın. [Akıllı çocuk, akılsız cahil yaşlıdan hayırlıdır. Cahil ihtiyarın görüşüne ve sözüne uymayın.]

[192] غَابَ حَظٌّ مِنْ غَابَ نَفْسُهُ

Nefsi gâ'ib olanın hazzı dahi gâ'ibdir. İhtiyarlıkla nefis gâ'ib olduğu zamân hazz-ı tâm aramayın. [Nefsi kaybolanın memnuniyeti de kayıptır. İhtiyarlıkla nefis kayb olduğu zaman tam haz aramayın.]

[193] غَلَا قَدْرُ الْمُتَّقِينَ

Müttakînin kadirleri ind-i ulûhiyyede 'âlidir. Tarîk-ı ittikâda olun. [Allah'tan korkan kişilerin değerleri Allah katında yüksektir. Allah'tan korkma yolunda olun.]

[194] غَدَرَكَ مَنْ دَلَّكَ عَلَى الْإِسَاءَةِ

Seni kötülüğe delâlet eden, sana gadreder. Kötülüğe delâlet edenin re'yine tâbi' olmayın. [Sana kötülük yolunu gösteren zulmeder. Kötülüğe kılavuzluk edenin görüşüne uymayın.]

[195] غَشَّكَ مَنْ أَسْحَطَّكَ بِالْبَاطِلِ

Haksız yere (18b) seni gazablandıran sana hıyânet eder. Haksız yere izhâr-ı gazab etmeyin. [Haksız yere (18b) seni öfkeliendiren sana hainlik eder. Haksız yere kırgınlık göstermeyin.]

¹⁵ Bu kelime, asıl metinde sehven "edin" şeklinde yazılmıştır. Ayrıca bu vecizenin *Nesrü'l-leâlî*'nin diğer tercümelelerinde "Selâmet bulan, ganimet bulmuş demektir" manasında çevrildiğini belirtmek de yerinde olur.

[196] عَضْبُكَ عَنِ الْحَقِّ مَقْبَحَةٌ

Hakdan i'râzda gazabın kabîh görülür. Haksız izhâr-ı gazab etmeyin. [Haktan yüz çevirme konusunda kızgınlığın çirkin görülür. Haksız öfke göstermeyin.]

[197] غَنِيمَةُ الْمُؤْمِنِ وَجَدَانُ الْجَكَمَةِ

Mü'minin ganîmeti, kalbin esrâr-ı hikmete nâ'il olmasıdır. Mümkün olduğu kadar sırr-ı kalbe vâkıf olmağa sa'y edin. [Müminin ganimeti, kalbin hikmet sırlarına erişmesidir. Mümkün olduğu kadar kalp sırrından haberi olmaya çalışın.]

Bâbü'l-fâ'

[198] فَازَ مَنْ ظَفَرَ بِالْدِّينِ

Deyninin edâsına muzaffer olan kurtuldu. Deyninizin edâsına sa'y edin. [Borcunu ödemeyi başaran kurtuldu. Borcunuzu ödemeye çalışın.]

[199] فَخْرُ الْمَرْءِ بِفَضْلِهِ أَوْلَى مِنْ فَخْرِهِ بِأَصْلِهِ

Kişinin ilim ve fazl ile iftihârı, aslı ile iftihârından evlâdır. [Kişinin ilim ve fazilet ile övünmesi, soyu-sopuyla övünmesinden daha iyidir.]

[200] فَلَجُوكَ عَلَى خَصْمِكَ بِالِإِحْتِمَالِ

Hasmına gâlibiyetin, ihtimâl¹⁶ ile. Ya gâlib olursun, ya olmazsın... Lüzumsuz yerde izhâr-ı husûmet etmeyin. (19a) [Düşmanına galibiyetin ihtimalledir. Ya galip olursun, ya olmazsın... Gereksiz yerde düşmanlık göstermeyin.]

[201] فِطْنَةُ الْمَرْءِ تَدُلُّ عَلَى أَصْلِهِ

Kişinin zekâveti aslına delâlet eder. [Kişinin zekiliği, aslını gösterir.]

[202] فَرَعَ الشَّيْءُ بِخَيْرٍ عَنِ أَصْلِهِ

Bir şeyin fer'i aslından haber verir. Kıyâs ediverin. [Bir şeyin dalı, budağı kökünden haber verir. Kıyas ediverin.]

[203] فَازَ مَنْ سَلِمَ مِنْ شَرِّ نَفْسِهِ

Nefsin şerrinden selâmet bulanlar necât bulur. Nefsinizin şerrinden selâmet tarîkını arayın. [Nefsin kötülüğünden selâmet bulanlar kurtulur. Nefsinizin şerrinden kurtuluş yolunu arayın.]

[204] فَكَأَنَّكَ الْمَرْءُ فِي الصِّدْقِ

Kişinin halâs u necâtı sadâkatdedir. Sadâkatden ayrılmayın. [Kişinin kurtuluşu doğruluktur. Doğruluktan ayrılmayın.]

[205] فِي كُلِّ قَلْبٍ شُعْنٌ

¹⁶ Arapça vecizedeki "ihtimâl" kelimesine bazı Nesrû'l-leâlî mütercimleri "sabır ve tahammül" karşılığını vermişlerdir.

Her bir kalbde bir şugl vardır. Şugl-i kalb ile mükedder olmayın. Zamân olur ki Müfettihü'l-ebvâb feth ve def eder. [Her kalbin uğraştığı bir şey vardır. Kalp derdiyle kederli olmayın. Zaman olur ki, kapıları açan (Allah, bir kapı) açar ve (o derdi) giderir.]

[206] فَسَدَّتْ نِعْمَةً مَّنْ كَفَرَهَا

Küfrân-ı ni'met edenin ni'meti zâyi'dir. Küfrân-ı ni'met etmeyin. [Nankörlük edenin nimeti sona erer. Nankörlük etmeyin.]

Bâbü'l-kâf (19b)

[207] قَوْلُ الْمَرْءِ يُخْبِرُ عَمَّا فِي قَلْبِهِ

Kişinin kavli, kalbindekinden haber verir. Kavlinizi ve kalbinizi temizleyin. [Kişinin sözü, kalbindekinden haber verir. Sözüünüzü ve kalbinizi temizleyin.]

[208] قَبُولُ الْحَقِّ مِنَ الدِّينِ

Kişinin hakkı kabûlü dînindedir. Hakkı kabûl edin. [Kişinin doğruyu kabul etmesi dinindedir. Hakkı (doğruyu, gerçeği, Hakk'ın kelâmını) kabul edin.]

[209] قُوَّةُ الْقَلْبِ مِنْ صِحَّةِ الْإِيمَانِ

Kalbin kuvveti, îmânın sıhhatindedir. Kalbinizi ibâdet ile kuvvetlendirin. [Kalbin kuvveti, imanın doğruluk ve sağlamlığındandır. Kalbinizi ibadet ile kuvvetlendirin.]

[210] قَتَلَ الْخَرِيصَ جِرْصُهُ

Harîsi hırs öldürür. Harîs olmayın. [Hırslıyı hırsı öldürür. Açgözlü olmayın.]

[211] قَدْرُ الشَّبَابِ لَا يَعْرِفُهُ إِلَّا الشَّبَوُحُ

Gençliğin kadrini gençler bilmez, ancak ihtiyarlar bilir. Gençliğinizi hevâya sarf [ü] ifnâ etmeyin. [Gençliğin değerini gençler bilmez, ancak ihtiyarlar bilir. Gençliğinizi nefsin isteğine harcamayın ve yok etmeyin.]

[212] قَلَّ فِي آخِرِ الزَّمَانِ دِرْهَمٌ حَالَالٌ

Âhir zamânda helâl para az olur. Kesb-i helâle sa'y edin. [Âhir zamanda helâl para az bulunur. Helâl kazanmaya çalışın.]

[213] قَدِيرٌ فِي الْعَمَلِ تَنْجِيٌّ مِنَ الزَّلَالِ

Ameli hâzırla, zeleden kurtulursun. [İşi hazırla (önceden iyice ölç-biç), hata etmekten kurtulursun.]

[214] قِيَمَةُ الْمَرْءِ مَا يُحْسِنُهُ

Kişinin kıymeti, tahsîn (20a) ettiği şeydir. Değersiz ve münâsebetsiz şeyi tahsîn ü takdîr ile kadrinizi kırmayın. [Kişinin değeri, beğendiği şeydir. Kıymetsiz ve münasebetsiz şeyi beğenmekle değerini düşürmeyin.]

[215] قَرِينُ الْمَرْءِ دَلِيلٌ عَقْلِهِ

Kişinin karîni, aklının delîlidir. Kötüye karîn olmayın. [Kişinin dostu, aklını(n derecesini) gösterir. Kötüye dost olmayın.]

[216] قُرْبُ الْأَسْرَارِ مَضَرَّةٌ

Şerlilere karîn olmak mazarratdır. Sakının. [Kötülük edenlere yakın olmak zarardır. (Onlardan) sakının.]

[217] قَسْوَةُ الْقَلْبِ مِنَ الشَّيْبِ

Kalbin kararması, karnın tokluğundandır. Kalbinizi karartacak derecelerde çok yemeyin.

[218] قَدْرُ الْمَرْءِ مَا يُهْمُهُ

Kişinin kadri, murâd ettiği şeyin mikdârıdır. Kadrinizi tenezzül etdirir şeyleri tahsîn ü takdîr etmeyin. [Kişinin değeri istediği şey kadardır. Değerinizi düşüren şeyleri beğenmeyin ve takdir etmeyin.]

Bâbü'l-kâf

[219] كَلَامُ اللَّهِ دَوَاءُ الْقَلْبِ

Allâh tebâreke ve teâlâ hazretlerinin kelâm-ı şerîfleri kalbin devâsıdır. Kasvet-i (20b) kalbinizde *Kelâm-ı Kadîm* okuyun. [Yüce Allah hazretlerinin mübarek sözleri kalbin devasıdır. Kalbiniz katılaştığında *Kur'ân-ı Kerîm* okuyun.]

[220] كَافِرٌ سَخِيٌّ أَرْجَى فِي الْجَنَّةِ مِنْ مُسْلِمٍ شَحِيحٍ

Cömerd kâfirin ehl-i cennet olması, bahîl Müslim'den daha ziyâde me'mûldür. Buhlden ictinâb edin. [Cömert kâfirin cennete girmesi, cimri Müslümandan daha çok umulur (muhtemeldir). Cimrilikten sakının.]

[221] كُلُّ حَبَّةٍ أُخْرِجَتْ مِنَ الْأَرْضِ فِيهَا دَاءٌ وَ شِفَاءٌ إِلَّا الْأُرْرُ فَإِنَّ فِيهَا شِفَاءً وَ لَا دَاءَ فِيهَا

Her bir dâne ki yerden ihrâc olundu, ya'nî bitdi, anda hem maraz, hem de şifâ vardır. Yalnız pirinç müstesnâdır. Pirinçde şifâ vardır, maraz yokdur. [Yerden çıkarılan, yani biten her bir tanede hem hastalık, hem de şifa vardır. Yalnız pirinç müstesnadır. Pirinçte şifa var; hastalık yoktur.]

[222] كُفْرَانُ النُّعْمَةِ مُزِيلُهَا

Ni'metin şükrünü edâ etmemek, o ni'metin zevâlidir. Küfrân-ı ni'met etmeyin. [Nimetin şükrünü yerine getirmemek, o nimetin sona ermesidir. Nankörlük etmeyin.]

[223] كَفَى بِالشَّيْبِ دَاءً

İllet yönünden ihtiyarlık kifâyet eder. Başka illet dahi olmasa bile ihtiyarlar hastalardır. O sûretle muâmele edin. [Dert bakımından yaşlılık yeter. Başka dert de olmasa bile ihtiyarlar hastadır. O şekilde davranın.]

[224] كَمْ مِنْ كَفَى مَغْسُولٍ وَ صَاحِبُهُ فِي السُّوقِ مَشْغُولٌ

(21a) Çok kefenler, yıkayıcı elinde yıkanır; sâhibi dahi sokakda meşgûldür... Mevti unutmayın! [Çok kefenler, sahibi daha sokakta meşgulken yıkayıcı elinde yıkanır. Ölümü unutmayın!]

[225] كَفَى لِلْحَسُودِ حَسَدُهُ

Hasûd için hasedi kifâyet eder. Hased mühlikdir, sakının. [Çok kıskanç için kıskançlığı (dert veya ceza olarak) yeter. Kıskançlık öldürücüdür, ondan sakının!..]

[226] كَمَالُ الْعِلْمِ فِي الْجَلْمِ

İlmin kemâli hilm dedir. Halîm olun. [İlmin olgunluğu huy yumuşaklığındadır. Yumuşak huylu olun.]

[227] كَفَاكَ مِنْ غُيُوبِ الدُّنْيَا أَنْ لَا يَبْقَى

Uyûb-ı dünyâdan senin dünyâda kalmamaklığın sana kifâyet eder. [Dünyanın kusurlarından senin onda (devamlı) kalmaman sana yeter.]

[228] كَفَاكَ هَمًّا بِالْمَوْتِ

Keder yönünden sana ölüm kifâyet eder... Ölümü unutmayın!

[Keder yönünden sana ölüm yeter... Ölümü unutmayın!]

[229] كَمَالُ الْجُودِ الْإِعْتِدَارُ مَعَهُ

Sehâvetin kemâli, izhâr-ı sehâ ile arz-ı i'tizârdır. [Cömertliğin mükemmeli, cömertlik göstermekle birlikte özür beyan etmektir.]

[230] كَفَى بِالشَّيْبِ نَاعِيًا

Ölüm haberine ihtiyarlık kifâyet eder. İhtiyarlığınızda mevt için hazırlanın. [Ölüm haberine yaşlılık yeter. İhtiyarlığınızda ölüm için hazırlanın...]

[231] كَفَى بِالْمَوْتِ وَاِعْطًا

Vâiz için ölüm kifâyet eder. [Öğüt verici olarak ölüm yeter.]

Bâbü'l-lâm (21b)

[232] لَيْنُ الْكَلَامِ قَيْدُ الْقُلُوبِ

Yumuşak söz kalbin bukağısıdır. Kavlı-ı leyyin ile arz-ı merâm edin. [Yumuşak söz kalbin bağıdır. Yumuşak sözle maksadınızı arz edin.]

[233] لَيْنُ قَوْلِكَ تُحِبُّبُ

Sözünü yumuşak söyle, kabûl olunur.¹⁷

[234] لَيْسَ الشَّيْبُ مِنَ الْعُمُرِ

İhtiyarlık ömürden değildir. Mevte hazırlanın... [Yaşlılık ömürden değildir. Ölümüne hazırlanın...]

¹⁷ Mütercimim vecize sonundaki kelimeyi "kabûl olunur" yerine "sevilirsin" şeklinde tercüme etmesi aslına uygun olurdu. Çünkü Arapça cümlede kişinin sözü yumuşak söylediğinde sevileceği ifade edilmektedir.

[235] لَيْسَ لِلْحَسُودِ رَاحَةٌ

Hasûd için râhat yoktur. Hasûd olmayın. [Çok kıskanç için rahat yoktur. Çok kıskanç olmayın.]

[236] لَيْسَ لِسُلْطَانِ الْعِلْمِ زَوَالٌ

Sultân-ı ilm için zevâl yoktur. Tahsîl-i ilme çalışın. [İlim sultanı için sona erme ve yerinden ayrılıp gitme yoktur. İlim tahsiline çalışın.]

[237] لِكُلِّ غَمٍّ فَرَحٌ وَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ

Her bir gam için bir ferah ve her bir maraz için bir şifâ vardır. Gam çekmeyin. [Her bir keder için bir ferah ve her bir hastalık için bir şifa vardır. Üzülmeyin.]

[238] لَوْ بَرَى الْعَبْدُ الْأَجَلَ وَ مُرُورَةَ لَا يَنْتُرِكُ الْأَمَلَ وَ غُرُورَهُ

Kul, ecel ve ecelin geçtiğini görse, gurûr ve emelini terk etmez. Tûl-i emeli terk edin. [Kul, ecel ve ecelin geçtiğini görse, gurur ve emelini bırakmaz. Açgözlülüğü bırakın.]

(22a) [239] لَيْسَ الشُّهُرَةُ مِنَ الرَّغُونَةِ

Şöhret hamâkatden değildir. [Şöhret ahmaklıktan değildir.]

[240] لِكُلِّ عَدَاوَةٍ مُصْلِحَةٌ إِلَّا عَدَاوَةَ الْحَسُودِ

Her bir düşmanlık için barışmak vardır. Lâkin hased cihetinden olan adâvet için barışmak yoktur; mevte kadar gider. Sakının. [Her bir düşmanlık için barışmak mümkün... Fakat kıskançlık yönünden olan düşmanlık için barışma yoktur; ölüme kadar gider. Sakının.]

Bâbü'l-mîm

[241] مَنْ عَلَتْ هِمَّتُهُ طَأَلَتْ هُمُومُهُ

Bir kimsenin himmeti ne kadar 'âlî olsa, kederi o kadar çok olur. [Bir kimsenin gayreti ne kadar yüksek olsa, kederi o kadar çok olur.]

[242] مَنْ كَثُرَ كَلَامُهُ كَثُرَ مَلَالُهُ

Bir kimsenin kelâmı çok olursa, melâli¹⁸ dahi o kadar çok olur. Kesret-i kelâma mübtelâ olmayın. [Bir kimsenin sözü çok olursa, sıkıntı ve usancı da o kadar çok olur. Çok söz söylemeye düşkün olmayın.]

[243] مَشْرَبُ الْعَدْبِ مُرْدَحَمٌ

Bulanık su içmek mi'deye zahmet verir. İçmeyin.¹⁹ [Bulanık su içmek mideye zahmet verir. İçmeyin.]

¹⁸ Nesrû'l-leâli tercüme ve şerhlerinin çoğunda bu kelime "melâl" değil, "melâm" şeklinde yazılı olup "Sözü çok olan, çok kınanır" manasında çevrilmiştir.

¹⁹ Bu söz, mütercim tarafından hatalı tercüme edilmiştir. "Tatlı su başı kalabalık olur" manasında çevrilmesi gerekirdi. Vecizede iyi ve tatlı suyun insanlar tarafından rağbet gördüğü gibi, iyi huylu ve tatlı dilli kişilerin de sevildiği, bundan dolayı

[244] مَنْ عَمِلَ بِرَأْيِهِ ضَلَّ وَ مَنْ عَمِلَ بِعَقْلِهِ صَلَّ

Bir kimse kendi re'yi ile amel etse, dalâletde kalır (22b) ve akli ile amel etse, yarar. Her umûrunuzu emîn olduğunuz ihvânınız ile istişâre edin. [Bir kimse kendi görüşü ile iş yapsa, sapıklıkta kalır (22b) ve akli ile iş yapsa yarar. Bütün işlerinizde güvenilir bulduğunuz kardeşleriniz (samimi dostlarınız) ile istişare edin.]

[245] مَجْلِسُ الْعِلْمِ رَوْضَةُ الْجَنَّةِ

İlim meclisi cennetin bağçesidir. Mülâzemet ve müdâvemet edin. [İlim meclisi cennet bahçesidir. Oraya gidin ve her zaman devam edin.]

[246] مَهْلَكَةُ الْمَرْءِ حِدَّةُ طَبْعِهِ

Tab'ının tezliği insânı öldürücüdür. Umûrunuzda ağırca hareket edin; acûl olmayın. [Yaratılışının keskinliği, insanı öldürücüdür. İşlerinizde ağırca hareket edin.]

[247] مُصَاحَبَةُ الْأَشْرَارِ رُكُوبُ الْبَحْرِ

Kötülere refik olmak, denize binmek gibidir. Kötüye refik olmayın. [Kötülere arkadaş olmak, denize binmek gibidir. Kötüye arkadaş olmayın.]

[248] مَا نَدِمَ مَنْ سَكَتَ

Sükût eden peşmân olmaz. Sükûta mülâzemet edin. [Susan pişman olmaz. Susmaya devam edin.]

[249] مَجْلِسُ الْكِرَامِ خُصُونُ الْكَلَامِ

İyilerin meclisi kelâmın kal'asıdır. Söz zâyî' olmaz, söyleyin. [İyilerin meclisi sözün kalesidir. Orada söz yitmez; söyleyin.]

[250] مَنْقَبَةُ الْمَرْءِ تَحْتَ لِسَانِهِ

Kişinin hulk-ı haseni dilinin altındadır. Tatlı söyleyin. (23a) [İnsanın güzel huyu dilinin altındadır. Tatlı söyleyin.]

[251] مَجَالِسَةُ الْأَحْدَاثِ مُفْسِدَةُ الدِّينِ

Gençler ile oturmak dîni ifsâd eder. Anlar ile oturmayın. [Gençlerle oturmak dini fesada uğratar (bozar). Onlarla oturmayın.]

Bâbü'n-nûn

[252] نُورُ الْمُؤْمِنِ مِنْ قِيَامِ اللَّيْلِ

Mü'minin nûru gece kalkmasındandır. Kiyâm-ı leyle devâm edin. [Müminin aydınlığı, gece (ibadet için) kalkmasındandır. Gece (namaz vb. ibadet için) kalkmaya devam edin.]

[253] نَسِيَانُ الْمَوْتِ صَدَاءُ الْقَلْبِ

dostlarının artmasını isteyen kimsenin güzel ahlâklı olması lâzım geldiği belirtilmektedir.

Ölümü unutmak kalbin pasıdır. Nisyân-ı mevt ile kalbinizi paslandırmayın. [Ölümü unutmak kalbin pasıdır. Ölümü unutmakla kalbinizi paslandırmayın.]

[254] نَوَّرَ قَبْرَكَ بِالصَّلَاةِ فِي الظُّلَمِ

Gece karanlıklarında namâz kılmak ile kabirlerinizi nûrlandırın ve salât-ı teheccüde devâm edin. [Gece karanlıklarında namaz kılmakla kabirlerinizi aydınlatın ve teheccüd namazına devam edin.]

[255] نُعِيَتْ إِلَى نَفْسِكَ حِينَ شَابَ رَأْسُكَ

Başının tüyü ağardığı vakitte sen nefsinе [ölümünü] söylersin... İş o dereceye varmadan nefsinizi âgâh edin. [Başının kılı ağardığında sen kendine (ölümünü) söylersin. İş o dereceye varmadan nefsinizi haberdar edin.]

[256] نَمَّ أَمِنًا تَكُنْ فِي أَمْهَدِ الْفُرْشِ

Evhâm-ı bâtila ve hayâlât-ı âtiladan emîn olduğun hâlde uyu, râhat (23b) beşiklerinde olursun. [Batıl kuruntular ve boş hayallerden emîn olduğun hâlde uyu; rahat beşiklerinde olursun.]

[257] نَيْلُ الْغِنَى فِي الْغِنَى

Murâd ve maksûda nâ'il olmak gınâdadır. Fakr ile tûl-i emelde olmayın. [İstenen şeye erişmek, zenginliktedir. Fakirlikle tükenmez arzuda olmayın.]

[258] نَارُ الْفُرْقَةِ أَشَدُّ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ

Ayrılık âteşi cehennem âteşinden ziyâdedir. Sabredin. [Ayrılık ateşi cehennem ateşinden ziyade (azap verici)dir. Sabredin.]

[259] نُورُ شَيْئِكَ لَا تَطْلِمُهُ بِالْمَعْصِيَةِ

İhtiyarlığın nûrunu ma'siyet zulmetiyle karartma. Ve sinn-i şeyhûhetinde şânına yakışmayanı işlemeyesin. [İhtiyarlığın nurunu günah karanlığıyla karartma. İhtiyarlık yaşında (Yaşlılık çağında) hâline yakışmayanı işlemeyesin.]

[260] نَضْرَةُ وَجْهِ الْمُؤْمِنِ فِي التَّقَى

Mü'minin yüzünün güzelliği ve revnakı takvâliğindedir. Müttakî olun. [Müminin yüzünün güzelliği ve parlaklığı takvasındadır. Takva sahibi olun.]

[261] نَضْرَةُ الْوَجْهِ فِي الصِّدْقِ

Yüzün güzellik ve parlaklığı sadâkatdedir. Sadâkatden ayrılmayın. [Yüzün güzelliği ve parlaklığı doğruluktur. Doğruluktan ayrılmayın.]

Bâbü'l-vâv

[262] وَصُنْعُ الْإِحْسَانِ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ ظَلْمٌ

İhsânı lâyıkının gayrına vermek zulümdür. İcâb (24a) etmeyen yere ve yakışmayana ihsân etmeyin. [İyiliği lâyık olandan

başkasına vermek zulümdür. Gerekli (24a) olmayan yere ve yakışmayana iyilik etmeyin.]

[263] وَزُرْ صَدَقَةَ الْمَنَانِ أَكْثَرَ مِنْ أَجْرِهِ

Sadakayı başa kakan kimsenin sadakasının günâhı, o sadakanın sevâbından çoktur. Sadakanızı fakîrin başına kakmakla sevâbını zâyî' etmeyin. [Sadakayı başa kakan kimsenin sadakasının günahı, o sadakanın sevabından çoktur. Sadakanızı fakirin başına kakmakla sevabını kaybetmeyin.]

[264] وَلَا يَهُ الْأَحْمَقُ سَرِيعَةَ الرَّوَالِ

Ahmakın dostluğunun yok olması pek çabukdur. Ahmakların dostluğuna ve ülfet ve muhabbetlerine ehemmiyet vermeyin ve aldanmayın. [Akılsız ve anlayışsızın dostluğunun yok olması pek çabuktur. Ahmakların dostluğuna, ahbaplık ve muhabbetlerine ehemmiyet vermeyin ve aldanmayın.]

[265] وَيَلْ لِمَنْ سَاءَ خُلْفُهُ وَفَبِحَ خُلْفُهُ

Dünyâda ve âhiretde râhatsızlık ve azâb-ı elîm, hem yaradılışı çirkin ve hem huyu kötü olan kimseler içindir. [Dünyada ve ahirette rahatsızlık ve acıklı azap, hem yaratılışı çirkin ve hem huyu kötü olan kimseler içindir.]

[266] وَحَدَّةُ الْمَرْءِ خَيْرٌ مِنْ جَلِيسِ السُّوءِ

Bir kimsenin yalnızlığı, kötü huylu kimse ile oturmakdan daha ziyâde hayırlıdır.

[267] وَالْأَكْ مَنْ لَمْ يُعَايِكَ

Sık gelmekle seni ta'cîz (24a) etmeyen senin dostundur. [Sık gelmekle seni rahatsız etmeyen senin dostundur.]

[268] وَيَلْ لِحَسُودٍ مِنْ حَسَدِهِ

Şiddet-i azâb, hasedinden nâşî hasûd içindir. Kimseye hased etmeyin. [Azabın şiddeti, kıskançlığından dolayı çok kıskanç içindir. Kimseyi kıskanmayın.]

[269] وَلِيُّ الطِّفْلِ مَرْزُوقٌ

Tıfılın velîsi merzûkudur. [Çocuğun velisi rızıklandırmıştır.]

[270] وَيَلْ لِمَنْ وَتَرَ الْأَخْرَارَ

İhvân-ı dîne buğz u adâvet edenler için azâb-ı elîm vardır. İhvânınıza buğz etmeyin. [Din kardeşlerine kin güden ve düşmanlık edenler için acıtıcı bir azap vardır. Kardeşlerinize (ve samimi dostlarınıza) kin gütmeyin.]

Bâbü'l-hâ'

[271] هُمُومُ الْمَرْءِ بِقَدْرِ هِمَّتِهِ

Kişinin kederi himmetinin mikdârı ileler. Himmeti 'âlî olanın kederi dahi çok olur ise de himmetlerinizi 'âlî edin. [Kişinin kederi

gayreti kadardır. Gayreti yüksek olanın kederi daha çok olursa da gayretlerinizi yükseltin.]

[272] هَيْهَاتَ مِنْ نَصِيحَةِ الْعَدُوِّ

Düşmenin nashatından uzak olun! Aldanmayın! Zîrâ düşmen hayırlı nashat etmez. [Düşmanın oğdnden uzak durun. Ona aldanmayın. Çünkü düşman hayırlı oğt vermez.]

[273] هَرَبْتُكَ مِنْ نَفْسِكَ أَنْفَعُ مِنْ هَرَبِكَ مِنَ الْأَسَدِ

Nefsin mşteheytından senin kaman, arslandan kaçmaktan (25a) ziyâde menfaatlidir. Nefsinizin mekrinden kaın ve Allâh tebâreke ve teâlâ hazretlerine sığının; halâs olursunuz. [Nefsin istediği (gayr-ı meşru) Şeylerden kaman, aslandan kaçmaktan daha çok faydalıdır. Nefsinizin hilesinden kaın ve Yüce Allah hazretlerine sığının; kurtulursunuz.]

[274] هَمُّ السَّعِيدِ آخِرَتُهُ وَ هَمُّ الشَّقِيِّ دُنْيَاهُ

Sdn kasdı âhireti ve Őaknin kasdı dnysıdır. Dünyâ için keder etmeyin. [Ahiretini hazırlamıŐ mutlunun maksadı ahireti, bedbahtın maksadı dnysıdır. Dünya (iŐleri) için zlmeyin.]

[275] هَلَاكَ الْمَرْءِ مِنَ الْعُجْبِ

Kişinin helâki ucbundandır. Ucb ile mağrr olmayın. [İnsanın helaki kendini beėenmiŐliėindedir. Kendinizi beğenmekle gvenilmeyecek Şeye güvenip aldanmayın.]

[276] هَامَةُ الْمَرْءِ هَمَّتُهُ

Bir kişinin ululuğu himmetidir. Himmetinizi 'li edin, 'li olursunuz. [Bir kişinin ululuğu gayretidir. Gayretinizi yükseltin, yüksek olursunuz.]

[277] هَلَكَ الْحَرِيصُ دُهُولًا وَ هُوَ لَا يَعْلَمُ

Gaflet yönünden hars helâk olur da helâk olduğunu bilmez. [Açgözlü, unutma veya yanılmayla helâk olur da helâk olduğunu bilmez.]

[278] هَمَّةُ الْمَرْءِ قِيَمَتُهُ

Kişinin himmeti kıymetidir. Himmetinizi 'li edin, kadriniz 'li olur. [Kişinin gayreti, değeridir. Gayretinizi yükseltin; kıymetiniz yüksek olur.]

Bâbü'l-lm ve elif

[279] لَا دِينَ لِمَنْ لَا مَرْوَةَ لَهُ

Mrvveti olmayanın dîni (25b) yokdur. Mrvetsizlik etmeyin. [Mrvveti (insanlık, mertlik ve cömertliği) olmayanın dini yoktur. Mrvetsizlik etmeyin.]

[280] لَا كَرَامَةَ لِلْكَاذِبِ

Yalancı için kerâmet yokdur. Yalancıdan kerâmet ummayın. [Yalancı için şeref, iyilik ve bağış yoktur. Yalancıdan keramet ummayın.]

[281] لَا هَمَّ لِلْقَانِعِ

Kanâat ediciler için keder yokdur. Kanâat edin, râhat olursunuz. [Kanaat edenler için keder yoktur. Kanaat edin, rahat olursunuz.]

[282] لَا وَفَاءَ لِلْمَرْأَةِ

Avretler için vefâ yokdur. Avretlerden vefâ ummayın. [Kadınların vefası yoktur. Kadınlardan vefa ummayın.]

[283] لَا فَقرَ لِلْعَاقِلِ

Âkıl için fakirlik yokdur. Zamân olur ki Cenâb-ı Hak ganî eder. Keder etmeyin. [Akıllı için fakirlik yoktur. Zaman olur ki Cenab-ı Hak zengin eder. Üzülmeyin.]

[284] لَا رَاحَةَ لِلْحَسُودِ

Hasûd için râhat yokdur. Bu sıfat-ı mezmûmu terk edin. [Çok kıskanç için rahat yoktur. Bu yerilmiş sıfatı bırakın.]

[285] لَا حُرْمَةَ لِلْفَاسِقِ

Fâsık için hürmet yokdur. Fâsık olmayın. [Allah'ın emirlerini tanımayan sapkın için hürmet yoktur. Fasık olmayın.]

[286] لَا قُدَّتَ لِلْفَاحِشِ

Fâhiş için kazf yokdur. Fâhişe kazf etmeyin. [Ahlâksız için zina suçu isnad edilmez. Ahlâksıza zina isnad etmeyin.] (26a)

[287] لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا إِيمَانَ لَهُ

İ'tikâdı olmayanlar için îmân yokdur. İ'tikâdınızı Ehl-i Sünnet ve'l-cemâ'at mezhebine tatbîk ve tevfiik edin. [İnancı olmayanlar için iman yoktur. İnancınızı Ehl-i Sünnet ve'l-cemaat mezhebine uydurun; uygun hâle getirin.]

[288] لَا غِنَاءَ لِمَنْ لَا فَضْلَ لَهُ

İlm [ü] fazîleti olmayanın gınâsı yokdur. Câhil ne kadar ganî olsa da dâ'imen muhtâc ve fakîrdir. Câhil kalmayın; tahsîl-i maârif[e] sa'y edin. [İlim ve fazileti olmayanın zenginliği yoktur. Cahil ne kadar zengin olsa da daima muhtaç ve yoksuldur. Cahil kalmayın; marifetleri (ilim ve hünerleri) elde etmeye çalışın.]

[289] لَا رَاحَتَ لِلْمُلُوكِ

Mülûkler için râhat yokdur. Mülûklerin selb-i râhatını mûcib olacak şeylerde bulunmayın. [Hükümdarlar için rahat yoktur. Hükümdarların rahatını gidermeye sebep olacak şeylerde bulunmayın.]

Bâbü'l-yâ'

[290] يَا تُبَيْكُ مَا قُدِّرَ لَكَ

Sana takdîr olunan gelir, gam yemeyin. [Sana (Allah tarafından ezelde) takdir olunan gelir. Üzûlmeyin.]

[291] يَعْْمَلُ النَّمَامُ فِي سَاعَةِ فِتْنَةٍ أَشْهُرَ

Bir koğucu, bir sâatde birkaç aylık fitneliği işler. Koğucunun fitnekârlığına aldanmayın. **صَدَقَ مَنْ نَطَقَ** Biz birkaç seneliğini bile gördük... [Bir arabozucu, bir saatte birkaç aylık fitneyi işler. Koğucunun fitneciliğine aldanmayın. Konuşan doğru söyledi. Biz birkaç seneliğini bile gördük...]

[292] يَزِيدُ الصَّدَقَةَ فِي الْعُمْرِ

Sadaka ömrü ziyâde eder. [Sadaka ömrü artırır.] (26b)

[293] يَطْلُبُ الرِّزْقَ كَمَا تَطْلُبُهُ

Senin rızkın seni arar, nitekim senin anı aradığın gibi. Rızk için gam yemeyin. Bunu da çok müşâhede etdik... [Senin rızkın, senin onu aradığın gibi seni arar. Rızk için tasa etmeyin. Bunu da gözümüzle çok gördük...]

[294] يَا مَنْ الْخَائِفُ إِذَا وَصَلَ مَا خَافَهُ

Korkan korktuğuna erişirse, emîn olur. Cenâb-ı Hak cümleyi korktuğundan emîn, umduğuna nâ'il buyursun. Âmin yâ Mu'în! [Korkan korktuğuna erişirse, emin olur. Cenab-ı Hak herkesi korktuğundan emin etsin, umduğuna erdirsin. Amin ey Muin (yardım eden Allahım)!]

[295] يَصِيرُ أَمْرُ الصَّبُورِ إِلَى مُرَادِهِ

Sabredicinin sabrı nihâyete murâdına vâsıl eder. Sabrediniz, sabredin; murâdınıza nâ'il olursunuz. [Sabreden sabrı sonunda onu istediğine eriştirir.]

[296] يَبْلُغُ الْمَرْءُ بِالصَّدَقِ مَنَازِلَ الْكِبَارِ

Kişi sıdk u sadâkatle büyükler mertebesine varır. Sadâkatden ayrılmayın. [Kişi, doğruluk, dostluk ve bağlılıkla büyüklerin derecesine erişir. Doğruluktan ayrılmayın.]

[297] يَسُودُ الْمَرْءُ قَوْمَهُ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِمْ

Bir kişi kavmine ihsân ile kavminden 'âlî ve büyük olur. Kavminize ihsân edin. [Bir kişi halkına iyilik etmekle ondan yüksek ve büyük olur. Halkınıza iyilik edin.]

(27a) [298] يَا سَأْسَأَ الْقَلْبِ رَاحَةَ النَّفْسِ

Kalbin ye'si nefsin râhatıdır. Ye's-i kalb ile müteessif olmayın. [Kalbin ümitsizliği, nefsin rahatıdır. Kalp ümitsizliğiyle kederlenmeyin.]

[299] يَسْعَدُ الرَّجُلُ بِمُصَاحَبَةِ السَّعِيدِ

Bir recül, iyilere musâhabet ve mukârenet ile iyi olur. İyilere mukârin olun, dâreyinde azîz olursunuz. [Bir insan iyilerle sohbet

etme ve onlara yakınlıkla iyi olur. İyilerle birlikte olun; dünya ve ahirette değerli olursunuz.]

[يَهْتَرُ الْعَرْشُ عِنْدَ بُكَاءِ الْيَتِيمِ [300]

Yetim ağladığı vakitte arş-ı a'lâ titrer. Yetimi ağlatmayın.

[Yetim ağladığı zamanda yüce arş titrer. Yetimi ağlatmayın.]

اللَّهُ أَعْلَمُ بِمُرَادِهِ . تَمَثَّتِ الْحُرُوفُ بِعَوْنِ اللَّهِ الْمَلِكِ الرَّؤُوفِ.²⁰

[Onun maksudını Allah daha iyi bilir... Pek esirgeyen, çok merhamet eden Sultan Allah'ın yardımıyla harfler tamamlandı.]
(27b)

Fî Âdâbî'l-muâşereti Maa'n-nâs

Nâs ile hoş geçinmenin âdâbı beyânındadır. عَزِيزِ. أَيُّهَا الْأَخُ الْعَزِيزِ Ey azîz ve muhterem kardeş!

Kâdir olabildiğin kadar nâsdan uzlet et!
Zîrâ, (Müfred:)

'İzz ise maksûd [eğer] ey yüzü misbâh alnı zav

Mantığın hikmetden et²¹ etme avâm ile kelâm²²

وَ إِذَا ابْتُلِيَتْ بِهِمْ فَارْغُ . medlülünce uzletde çok hikmetler zâhir olur. Ihdî Eşret veyâ diğer bir cihetle ihtilât-ı nâsa mübtelâ olduğun vakitte (28a) şü on bir ta'rîfe ri'âyet et.

Şü on bir [ta'r]îf ile hürler, köle olur:

[1] Evvelki, nâsın hâzırını ikbâl...

[2] İkinci dahi, nâsın gâ'ibini su'âl etmektedir.

[3] Dahi üçüncü, nâsın eşrâf u efâzılına sadâkatdır.

[4] Dahi dördüncü, nâsın eşrârına müdârâ etmektedir.

[5] Dahi beşinci, nâsın kabâhatlerine göz yummakdır. Ya'nî kabâhatlerini örtmektedir.

[6] Dahi altıncı, nâsın iyiliklerini açmakdır. (28b)

²⁰ "Onun maksudını Allah daha iyi bilir. Yazı, çok merhametli Allah'ın yardımıyla tamam oldu."

²¹ Metinde bu kelime sehven "eyle" şeklinde yazılmıştır. Biz, vezni ve Kınalı-zade Hasan Çelebi Tezkiresindeki şekli göz önünde tutarak böyle düzelttik.

²² Bu beyit, 16. asırda yaşamış Halvetî şeyhlerinden olan ve şiirlerinde "Cevherî" mahlasını kullanan Bâli Efendi'ye (ö. 980/ 1572-73) aittir. (Kınalı-zade Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-şuarâ, haz. İbrahim Kutluk, Ankara 1989, c. 1, s. 274). ("İzz, maksûd, misbâh" gibi kelimelerle bazı eser adları da ima edilmektedir.)

[7] وَالسَّابِعُ الْاِعْتِدَارُ عَنِ مَعَاذِيرِهِمْ Dahi yedinci, nâsın özürlerini kabûl etmektedir.

[8] وَالتَّامِينَ السَّعْيِ فِي مَصَالِحِهِمْ وَ لَوْ بِكَلِمَةٍ Sekizinci, nâsın işlerine sa'ý etmektedir. Her ne kadar bir söz ile olursa bile...

[9] وَالتَّاسِعُ الْاِطْعَامُ وَ لَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ Dahi dokuzuncu, nâsa yedirmektir. Her ne kadar yarım hurma olursa bile...

[10] وَالْعَاشِرُ أَنْ لَا تُعَارِضَ عَلَى مَذَاهِبِهِمْ Dahi onuncu, nâsın mezhebine muâraza etmemektir.

[11] وَ الْخَادِي عَشْرَ أَنْ لَا تُظْهَرَ عَلَيْهِمْ مَا يُنْكَرُونَهُ وَ لَوْ كَانَ حِكْمَةً Dahi on birinci, nâsın inkâr edeceği şeyi izhâr etmemektir. Her ne kadar hikmet-i bâliga olursa bile...

فَاعْتَبِرُوا يَا أُولَى الْأَلْبَابِ. تَمَّتِ النَّصَائِحُ الْمُرْغُوبَةُ

[İnsanlarla Birlikte Yaşayıp İyi Geçinme Adabı

İnsanlarla hoş geçinme edeplerinin anlatılması hakkındadır.

Ey sevgili ve saygıdeğer kardeş!

Gücün yettiği kadar insanlardan (ayrılıp) yalnızlık köşesine çekil! Çünkü (Tek beyit:)

'İzz ise maksûd [eğer] ey yüzü mısâbâh alnı zav

Mantığın hikmetden et²³ etme avâm ile kelâm

(Ey yüzü kandil, alnı aydınlık olan! Eğer istediğin değer ve ululuk ise, konuşmanı hikmetten, bilgelikten et! Cahil halkla söyleşme!) mısralarının gösterdiği üzere, yalnızlık köşesinde çok hikmetler belli olur.

Geçim veya başka bir yönden insanlara karışma belâsına tutulduğun zamanda şu on bir tarifi gözet. Bu on bir [tar]ifle hürler, köle (gibi sana bağlı) olur: Birincisi, insanların göz önünde olanını iyi karşılamak. İkincisi de halkın (göz önünde) hazır olmayanını sormak. Üçüncüsü, insanların şerefli, seçkin ve çok bilgili olanlarına bağlılık. Dördüncüsü, halkın kötülük edenlerine dostça davranmak. Beşincisi, insanların kusurlarına göz yummak, yani kabahatlerini örtmek. Altıncısı, insanların iyiliklerini açmak. Yedincisi, insanların özürlerini kabul etmek. Sekizincisi, insanların işlerine (yardımcı olmaya) çalışmak. Her ne kadar bir sözle olursa bile... Dokuzuncusu, insanlara yemek yedirmek. Her ne kadar yarım hurma olursa bile... Onuncusu, insanların tuttuğu yola karşı gelmemek. On birincisi, halkın inkâr edeceği şeyi meydana çıkarmamak. Her ne kadar tam hikmet olursa bile...

Ey akıl sahipleri, ibret alın! Beğenilen öğütler tamamlandı.]

²³ Metinde bu kelime sehven "eyle" şeklinde yazılmıştır. Biz, vezni ve Kınalı-zade Hasan Çelebi Tezkiresindeki şekli göz önünde tutarak böyle düzelttik.

Kaynakça

- Ali Haydar, *Merâsîdül-Hikem*, Saruhan Sancağı Matbaası, 1299/1881.
Ali Şir Nevâî, *Nazmü'l-Cevâhir*, Süleymaniye Ktp. Kılıç Ali Paşa Nr. 781/1.
Ceyhan, Âdem, *Türk Edebiyatı'nda Hazret-İ Ali Vecizeleri*, Öncü Kitap, Ankara 2006.
Ceyhan, Âdem, "Aksaraylı Dânişî'nin Nesrû'l-Leâlî Tercümesi", *Bir Devr-İ Kadim Efendisi- Prof. Dr. Tahir Üzgör'e Armağan*, Editörler Üzeyir Aslan, Hakan Taş, Ömer Zülfe, Yayınevi, Ankara 2018, S. 167-247.
Ceyhan, Âdem, Fatma Şükran Elgeren, "Osman Salâhaddîn El-Mevlevî'ye Ait Olduğu Sanılan Bir Eser: Nesrû'l-Leâlî Tercümesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 2017, Sayı 18, S. 29-84.
Hâfız, *Lü'lü'-İ Mendûd*, Yapı Kredi Sermet Çifter Ktp. Nr. 786.
Kâsım, *Nazmü'l-Leâlî Der Terceme-İ Nesrû'l-Leâlî*, İstanbul Üniversitesi Ktp. Nadir Eserler Bölümü Ty Nr. 2210.
Kınalı-Zade Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şuarâ*, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara 1989, Ttk Yayını, 2 C.
Latîfi, *Nazmü'l-Cevâhir*, İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp. Nr. 341/2.
Mustafa Bin Şücâ, *Terceme-İ Nesrû'l-Leâlî*, Millet Ktp. Ali Emirî, Şer'iyye Nr. 629.
Mâtemî, *Terceme-İ Nesrû'l-Leâlî Min Kelâmi Ali Bin Ebî Tâlib*, Süleymaniye Ktp. Fatih Nr. 5404/8.
Muallim Nâcî, *Emsâl-İ 'Alî*, (2. Basım) İstanbul 1307 (1890-91).
Nesîb Yusuf Dede, *Rişte-İ Cevâhir*, İstanbul Takvîm-İ Vekâyi' Matbaası, 1257/1842.
Öz, Mustafa, "Tabersî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, C. 39, S. 324-325.
Rihletî, *Tercemeti'l-Leâlî*, Süleymaniye Ktp. Esad Efendi, Nr. 1350.
Vâhidî, *Cinânü'l-Cenân* (Giriş- Dil İncelemesi- Metin- Dizinler), Haz. Süleyman Efendioğlu, Fenomen Yayınları, Erzurum 2013.